

Міністерство освіти та науки України
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

Циклова комісія видавничої справи та
медіакомунікацій

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**«Сучасні християнські періодичні видання для дітей дошкільного та
молодшого шкільного віку»**

Виконала:

студентка групи В-41

відділення комп'ютерних та
видавничих технологій

Буда Олена Вікторівна

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук

Вишневська Галина Богданівна

Оцінка _____

Тернопіль — 2022

Буда О. В. Сучасні християнські періодичні видання для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Рукопис.

Дипломна робота на здобуття кваліфікації молодшого спеціаліста зі спеціальності «Видавнича справа та редагування». Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола. Тернопіль, 2022. 86 с.

Роботу присвячено дослідженню християнських періодичних видань для дошкільного та молодшого шкільного віку. Здійснено огляд типологічної характеристики сучасних видавництв, визначено особливості періодичних видань на українському ринку, проаналізовано історичні аспекти становлення релігійних видавництв. Виокремлено специфіку діяльності християнських видавництв для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, визначено психолого-педагогічні та художньо-графічні особливості видань для обраного віку.

Виконано мовний, структурний, художньо-технічний аналіз таких видань: «На крильцях ангела», «Водограй».

Ключові слова: релігійні видавництва, християнські дитячі періодичні видання, видання для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ХРИСТИЯНСЬКІ ДИТЯЧІ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ У СИСТЕМІ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ	7
1.1. Типологічна характеристика сучасних видавництв	7
1.2. Особливості періодичних видань України	14
1.3. Становлення релігійних видавництв у контексті історичних процесів	23
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИДАВНИЦТВ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ	31
2.1. Видавництва, які займаються випуском християнських видань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	31
2.2. Психолого-педагогічна специфіка досліджуваних видань.....	36
2.3. Художньо-графічні особливості оформлення дитячих періодичних видань для дошкільного та молодшого шкільного віку	41
РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ДИТЯЧОЇ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛІВ «ВОДОГРАЙ», «НА КРИЛЬЦЯХ АНГЕЛА»)	48
3.1. Специфічні особливості дитячих періодичних видань: мовна характеристика	48
3.2. Особливості змісту та структури досліджуваних видань	54
3.3. Специфіка ілюстративного матеріалу та його поліграфічного виконання	62
3.4. Рекомендації щодо оптимізації текстової, ілюстративної та службової частин досліджуваних видань.....	69
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Дитячі релігійні періодичні видання є специфічним видом літератури. Вони закладають підвалини світоглядних понять, розуміння суті релігії та віросповідання, пропагують усталені у суспільстві цінності та правила поведінки. Діти, читаючи релігійну періодику, не лише вивчають певні норми моралі, етики, релігійні канони, а й пізнають закономірності влаштування світу і себе зокрема. Тож запропонована література виступає у ролі каналу передачі специфічної інформації, пристосованої відповідно до вікової категорії дітей, їх психофізіологічних можливостей, яка формує соціалізовану та ціннісно-орієнтовану особистість.

Сучасний книговидавничий ринок України пропонує чималу кількість дитячої релігійної періодици незалежно від конфесії. Тож можна відзначити процвітання цього виду літератури. Разом із тим є видання, які не витримують конкуренції та випуск яких припиняється.

Дослідження функціональних особливостей дитячої преси загалом представлені у працях А. Бісовецької, Н. Вернигори, Т. Давидченко, Е. Огар, Н. Кота, О. Марущак, Ю. Стадницької, О. Струшляк. Аналіз специфіки релігійної дитячої періодици міститься у наукових матеріалах У. Колесніченко, У. Лешко.

Актуальність запропонованої роботи визначається тим, що у науковому обігу відсутні результати комплексного аналізу саме сучасної релігійної періодичної літератури для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку та тим, що функціонування видань на релігійну тематику в сучасних ринкових умовах є доволі специфічним.

Наукова новизна зумовлена проблемою якості змістовного наповнення та поліграфічного виконання, гармонійного та внормованого поєднання текстової, ілюстративної та службової частин видань дитячих релігійних видань.

Мета дослідження — визначення специфічних рис сучасних християнських періодичних видань для дітей шкільного та молодшого шкільного віку та комплексна їх оцінка.

Для досягнення мети дипломної роботи поставлено такі **завдання**:

- розглянути місце дитячих періодичних видань в системі періодики України;
- визначити їхню роль в контексті історичних процесів;
- дати характеристику видавництвам, які займаються випуском християнських видань для досліджуваної вікової категорії;
- окреслити психолого-педагогічну специфіку та художньо-графічні особливості оформлення дитячих періодичних видань;
- описати видання для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;
- дослідити мовні та тематичні характеристики конкретних релігійних періодичних дитячих видань;
- визначити специфічні особливості змісту, структури та ілюстративного матеріалу досліджуваних видань;
- дати рекомендації щодо оптимізації всіх структурних компонентів аналізованих видань.

Об'єктом дослідження даної роботи є журнали «На крильцях ангела», «Водограй».

Предмет дослідження — специфіка християнських періодичних видань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Для вирішення поставлених у роботі завдань була використана система **методів** наукового дослідження, а саме: аналіз (для дослідження матеріалів журналів), синтез (для створення цілісної концепції особливостей християнських дитячих періодичних видань), описовий метод (для визначення особливостей досліджуваних видань).

Обробка даних здійснювалася з використанням сучасних комп'ютерних технологій і програмного забезпечення.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що його висновки є внеском у розвиток знань про релігійну пресу загалом та дитячу релігійну періодику зокрема.

Практичне значення роботи полягає в розробці практичних рекомендацій щодо оптимізації структурних компонентів досліджуваних видань, що допоможуть покращити якість періодичної видавничої продукції.

Основні теоретичні та практичні положення дипломної роботи та запропоновані висновки можуть бути використані:

- у подальшому дослідженні і розширенні теми;
- у навчальному процесі при вивченні релігійної журналістики;
- у професійній діяльності викладачів, студентів для ознайомлення зі станом релігійної дитячої преси.

Структура роботи: дипломна робота складається із вступу, основної частини, яка у свою чергу складається з одного теоретичного, теоретико-практичного та практичного розділів (10 підрозділів), висновків, списку використаної літератури із 64 позицій і додатків. У тексті дипломної роботи міститься 17 рисунків. Загальний обсяг роботи складає 86 сторінок. Основний текст викладено на 64 сторінках.

РОЗДІЛ І. ХРИСТИЯНСЬКІ ДИТЯЧІ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ У СИСТЕМІ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

1.1. Типологічна характеристика сучасних видавництв

Видавнича справа – складова, яка цілісно поєднує у собі редакторське опрацювання матеріалу, безпосередньо виготовлення книг та їхній збут, тобто реалізацію на ринку. Згідно із таким складом вищезгаданого поняття у цій сфері суспільних відносин функціонують відповідні підприємства: видавництва, поліграфії та книготоргівельні магазини. Основний процес створення книги відбувається саме у видавництвах, тому розглянемо це поняття детальніше у контексті сучасного українського книговидання.

Дослідженням питання стану, тенденцій розвитку сучасних вітчизняних видавництв займалися такі вчені: Г. Грет, І. Копистинська, І. Кузьмук, І. Скленар, М. Тимошик, Л. Швайка.

Насамперед слід розуміти, яке значення має досліджуваний термін у вітчизняному науковому обігу. Для порівняння наведемо декілька його дефініцій.

У викладі загальних положень Закону України «Про видавничу справу» вміщено наступне визначення цього поняття: «Видавництво — юридична особа, основним видом діяльності якої є видавнича діяльність» [42].

М. Тимошик у своїй праці «Книга для автора, редактора, видавця» зазначає, що «видавництво — це створене у відповідній організаційно-правовій формі підприємство, головним змістом діяльності якого є підготовка, випуск і реалізація різних видів друкованих, електронних та комбінованих видань» [58, с. 46-47]. У цій дефініції помічаємо певне уточнення визначення змісту терміну з метою кращого його розуміння та глибшого осмислення. Проте функціональне призначення першого визначення полягає у тому, що ним можуть послуговуватися компетентні у цій галузі особи, які не потребують додаткового уточнення чи роз'яснення.

Тож, під поняттям видавництва у науковій літературі розуміють однаковий зміст. Як результат — відсутні проблеми, створені через неправильну інтерпретацію та розуміння цього терміну.

З часу виходу України зі складу Радянського Союзу видавнича справа позбулася державного контролю, цензури та ідеологічної насажденості. Видавництва змушені були пристосовуватися до нових умов, орієнтуватися на ринкову економіку та демократичні засади функціонування політичної організації суспільства. Переорганізовувалася і змінювалася влада — такі ж деформації чекали і видавничу справу.

Впродовж 30 років існування незалежної України книговидавнича справа трансформувалася разом із самою державою. Починаючи зі створення приватних видавництв і закінчуючи представленням українських книг у різних країнах світу — всі ці процеси відзначилися в історії вітчизняного видавничого ринку за цей час.

Глобальна інформатизація та діджиталізація як істотні ознаки сучасного світу здійснюють суттєвий вплив на сферу видавничих відносин. На тлі функціонування мережі Інтернет та легкого доступу до великої кількості різномірної інформації книги втрачають свою позицію цікавої та необхідної продукції. Разом із тим книжковий сегмент все ж залишається важливим каналом комунікації та обміну інформацією між людьми.

Мінливі ринкові умови та читацький попит змушують видавництва та видавничі організації пристосовуватися до такого становища книжкової справи задля збереження позицій на ринку та отримання великого прибутку. Економічна криза, яка була спричинена всесвітньою пандемією, вдарила і по книговиданню. Проте навіть за таких обставин деякі видавництва, які заявили про себе «амбітними книжковими проєктами», налагоджують успішну комунікацію зі своїми читачами за допомогою тієї ж самої діджиталізації [62].

Сучасні видавництва намагаються впроваджувати свою діяльність, незважаючи на відсутність державної підтримки та недостатню законодавчу

базу цієї сфери. На думку Г. Грет причиною такого стану є те, що «книга, як один із факторів виховання, освіченості, інтелектуального зростання нації, не має рекламно-інформаційного простору» [8, с. 224]. Тому функціонування на ринку за таких умов стає з кожним роком все важчим, як наслідок – багато видавництв припиняють свою діяльність.

Аналізуючи інформацію зі статистичних обліків випуску книжкових видань станом на 13 грудня 2021 року, які опублікувала Книжкова палата України, приходимо до висновку, що за 2021 рік випуск книг у порівнянні із 2020 значно знизився (таблиця 1.1). Кількість назв видань скоротилася на тисячу, а загальна кількість примірників — на чотири тисячі [7].

Таблиця 1.1

Дані випуску книжкової продукції в Україні у 2021 та 2020 роках

Види видань	2021 (станом на 13.12)		2020 (станом на 13.12)	
	К-сть видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	К-сть видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Книги і брошури, у т. ч.:	11 951	14 026,1	12 417	18 457,7
<i>українською мовою</i>	9 096	11 697,2	9 554	15 374,8
<i>російською мовою</i>	1 533	1 262,4	1 565	1 561,9
<i>іншими мовами</i>	1 322	1 066,5	1 298	1 521

Проте дані Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції свідчать про велику кількість зареєстрованих у цій галузі суб'єктів. Станом на 8 грудня 2021 року в Україні функціонують 7963 суб'єкти. З них 2172 займаються суто видавничою діяльністю, 681 – виготовленням видавничої продукції, 448 – розповсюдженням, а решта поєднують всі три напрямки діяльності.

Щодо територіальної ознаки зареєстрованих суб'єктів, то слід відзначити, що найбільше їх у місті Київ (3148), Харківській (943), Дніпропетровській (416), Львівській (395) та Донецькій (338) областях. Найменше в місті Севастополь (38), Чернівецькій (67), Закарпатській (83), Рівненській (85) областях (рис.1.1).

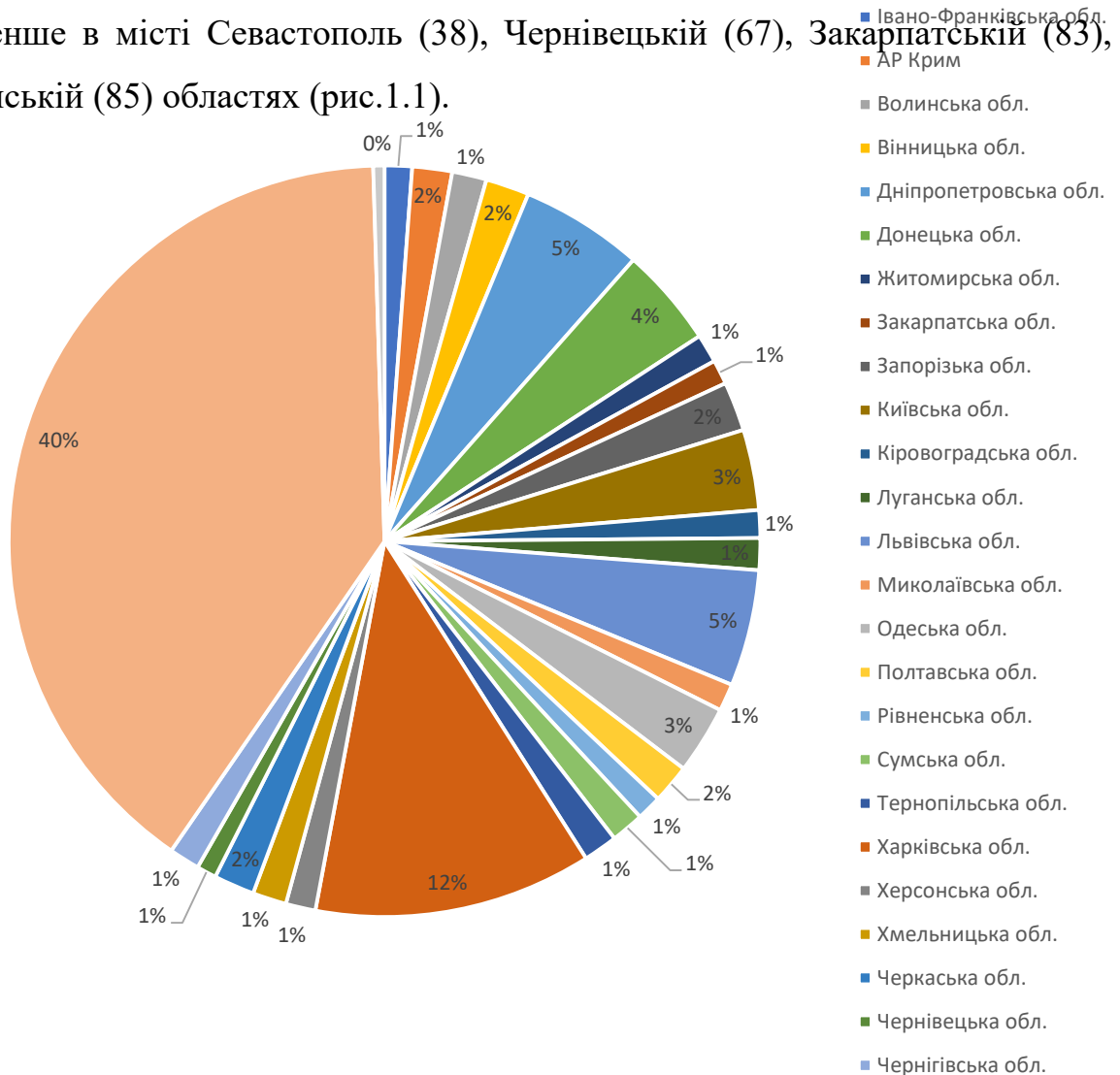

Рис. 1.1. Діаграма кількості зареєстрованих суб'єктів у територіальному розрізі станом на 2021 рік

Типологія видавництв була розроблена науковцем М. Тимошиком. Вона включає в себе широкий спектр ознак, що дозволяє співвіднести те чи інше видавництво з його діяльністю, порівняти їх між собою та передусім

ідентифікувати серед маси інших. Враховуючи деякі із цих ознак, розглянемо детальніше власне функціонування сучасних українських видавництв на ринку.

Важливим критерієм поділу видавництв на типи є тематичний репертуар видань випущеної продукції. Згідно із цією ознакою виділяють такі типи: універсальні, вузькоспеціалізовані та специфічної тематики. Охарактеризуємо їх детальніше на прикладах сучасних вітчизняних видавництв.

Універсальні — це ті видавництва, які випускають різного виду літературу: «від художніх бестселерів до науково-популярних видань» [58, с. 49-50]. Такі видавництва зазвичай займають велику частку вітчизняного ринку, адже пропонують велику кількість продукції для читачів, які можуть віднайти для себе усе, що необхідно, і таким чином завойовують авторитет та довіру аудиторії.

«Вони можуть готувати до друку одночасно літературу з кількох галузей знань» [58, с. 49-50]. Це говорить про широку спеціалізацію діяльності таких видавництв. Відповідно, у редколегії налічується значна кількість спеціалістів із різних галузей (редактори художніх книг, науково-популярних, навчальних).

Для прикладу можемо навести видавництво «Ранок», яке спеціалізується на випуску навчальної, художньої, науково-популярної та довідкової літератури за цільовим призначенням та на випуску дитячих видань та видань для дорослих за читацькою адресою. Можемо із впевненістю відзначити, що його продукція становить велику частку ринку, адже за даними Книжкової палати України за 2020 рік це видавництво видало 351 назву книг та брошур [22].

Також до переліку універсальних великих видавництв варто додати такі: «Vivat», «Фоліо», «Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», «Видавництво Старого Лева», «Рідна мова», «Навчальна книга — Богдан», «BookChef».

Проте навіть видавництва, які випускають малу або середню кількість видавничої продукції стараються бути «універсальними» і пропонувати читачами широкий профіль літератури. Наприклад, видавництво «АССА» пропонує аудиторії книги художнього, навчального та туристичного характеру і видає близько 50 назв у рік, тобто є середнім за обсягом випущеної продукції [49].

Вузькоспеціалізовані видавництва здійснюють підготовку та випуск видань фахового спрямування, наприклад наукових, навчальних для вищих навчальних закладів, навчальних шкільних книг. Ці видання можуть охоплювати інформацію з усіх дисциплін або окремих їхніх галузей. Вони займають меншу частку на ринку, проте попит на них все ж є. Здебільшого це малотиражна видавнича продукція, яка має постійних та стабільних читачів: «Шукати такого споживача доводиться не в книгарні, а безпосередньо в навчальному чи науковому закладі, під час проведення відповідних наукових заходів чи імпрез» [58, с. 49].

Видавництво «Юридична думка» випускає видання, орієнтовані на фахових читачів, яким цікава саме юридична тематика. Проте ці книги за цільовим призначенням різноманітні: наукові дослідження, посібники, енциклопедії тощо.

Також серед вузькоспеціалізованих є і ті видавництва, які орієнтуються на випуск видань із різних дисциплін («Олді+», «Підручники і посібники», «Магнолія», «Академвидав», «Центр навчальної і практичної літератури», «Ліра-К», «Генеза», «Основа»).

Аналіз функціонування видавництв такого типу приводить до висновку, що теза Миколи Тимошика про малотиражність та високу вартість видань цих підприємств спростовується. Більшість вузькоспеціалізованих видавництв зарекомендували себе як авторитетні та варті довіри читача підприємства, тому існують на ринку довгий час, займаючи при цьому гідні позиції та постачаючи аудиторії фахову літературу з різних галузей та дисциплін у великій кількості примірників. Тож, відзначимо, що

вузькоспеціалізовані видавництва також можуть бути великими, як і універсальні.

Особливе місце в українському книговидаванні відведено для видавництв специфічної тематики, які мають свою читачку аудиторію, інтереси якої спрямовуються на теми релігії, мистецтва, туризму та дозвілля. Видавці намагаються втримати читачів завдяки таким новинкам з нетипових для універсальних видавництв тем, «адже нерідко деякі з них спонукають до започаткування певної серії – широкої за кількістю назв і тривалої в часі видання» [58, с. 49].

На сучасному українському ринку такий тип видавництв є доволі поширеним. Тематика продукції залежить безпосередньо від спеціалізації видавництва. Випуску книг мистецького спрямування присвятили свою діяльність видавництва «ArtHuss», «Основи», «Мистецтво». «Fireclaw», «Mal'opus», «Nothorn Lights» спеціалізуються на графічних романах (артбуках, коміксах). Видавництва «Горобець», «Центр Європи», «Картографія» пропонують читачам путівники та книги на тему туризму. «Аргумент-принт» видає продукцію, пов'язану із дозвіллям та хобі.

Окремо слід відзначити внесок релігійних видавництв в українське книговидавання. Серед таких — «Свічадо», «Дух і літера», «Брайт-Букс», «Кайрос», «Місіонер». Вони відзначаються тим, що публікують не лише канонічні, богослужбові та молитовні книги, а й науково-популярні видання та журнали на релігійну тематику.

Видавництв специфічної тематики в Україні багато в кількості, проте одиниці із них належить до великих видавництв. Здебільшого ці підприємства зосереджуються на випуску стабільної та невеликої кількості назв книг у рік та пошуку новинок серед тематики. Адже поліграфічне виконання деяких видів видань ускладнює редакційно-видавниче опрацювання у тривалості та якості. Проте це не створює перешкод таким видавництвам утримувати свою аудиторію та стійкі позиції на ринку.

Важливою ознакою більшості українських видавництв є їхня універсальність. Тих, які займаються, наприклад, виданням книг лише для дозвілля, мало. Таку тематику продукції обирають універсальні видавництва, добавляючи її до видавничої програми. Для прикладу наведемо видавництво «Літера ЛТД», яка окрім навчальної літератури може запропонувати аудиторії книги на тему рукоділля та творчості. Причиною такої стратегії можемо назвати збільшення аудиторії.

Однак також варто звернути увагу на те, що поруч із такими універсальними видавництвами функціонують і видавництва вузькоспеціалізовані та спеціальної тематики, які нічим не поступаються першим і гідно із ними конкурують. Це пояснюється меншою, проте відносно стабільною кількістю читачів, які й підтримують діяльність цих підприємств.

Підсумовуючи, відзначимо, що кількість сучасних українських видавництв нині є немалою, як і їхнє тематичне спрямування. Цей спектр є різномірним: на ринку представлені всі типи видавництв за ознакою тематичного репертуару випущеної продукції. Проте успішними є ті, які правильно вивчають попит читачів та завдяки якісним виданням роблять свою аудиторію постійною.

1.2. Особливості періодичних видань України

Періодичні видання як джерело наукових досліджень привертають увагу багатьох науковців впродовж довго часу: особливо яскраво це простежується із часу проголошення Незалежності України до сьогодні. Відсутність цензури та необмежений пласт предметів дослідження сприяють впровадженню системного аналізу української періодики та його інтенсивності загалом. Особливо актуальними стали наукові праці на цю тематику також і через постійні суспільно-політичні процеси, які безпосередньо відзначаються і на наповненні періодичних виданнях.

Результати досліджень термінологічних аспектів періодики вміщено у наукових працях Н. Зелінської, Г. Солоіденко. Типологічні особливості періодичних видань у своїх працях розглядали: В. Здоровега, В. Різун, В. Шевченко. Тенденції дизайну вітчизняної періодики аналізували: А. Артамонова, В. Іванов, Л. Поліха.

Слід також відзначити, що значний вклад у дослідження української періодики вніс Науково-дослідний інститут пресознавства Львівської національної бібліотеки ім. В. Стефаника. Зокрема, їхній «Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства» містить результати проведених різноаспектних наукових досліджень, які дотично чи безпосередньо стосуються української періодики.

Галина Солоіденко, аналізуючи історію становлення терміну «періодичні видання» у своїй праці «Видові та термінологічні особливості періодичних видань», зауважує, що саме поняття з'явилося наприкінці XVIII ст. і позначало щотижневі листки та щомісячні твори [55, с. 89]. Значення та семантика цього терміну змінювалися впродовж десятиліть залежно від функцій та характеру, що в результаті відбивало зміни на своїх видах.

Так, досліджуване нами поняття постає у наступному вигляді, який помічаємо у ДСТУ 3017:2015 «Видання. Основні види. Терміни і визначення понять»: «Періодичне видання — це серіальне видання, що виходить через певні, рівні проміжки часу та має заздалегідь визначену постійну річну кількість нумерованих (датованих) випусків й однакову назву» [10, с. 5].

Цей ж державний стандарт згідно із вміщеними у ньому визначеннями пропонує типологію періодичних видань. Відповідно, загалом періодика поділяється на дві великі категорії: газети та журнали. У межах кожної помітно розшарування на підвиди в залежності від цільового призначення.

«Газета — це періодичне газетне видання, що виходить через певні, короткі проміжки часу, містить офіційну, оперативну інформацію й публікації з актуальних суспільно політичних, наукових, виробничих та інших питань, а також літературно-художні твори й рекламу», — так поняття

газети визначено у вищезгаданому ДСТУ [10, с. 18]. У ньому газети поділяються на:

- «загальнополітичні;
- спеціалізовані;
- спеціальні газетні випуски» [10, с. 18-19].

Журнал — періодичне блочне видання, «що має постійні рубрики та містить публікації офіційного характеру з суспільно-політичних, наукових, виробничих та інших питань [10, с. 19]. Журнали відповідно до мети, з якою вони випускаються у світ, діляться на:

- «суспільно-політичні;
- наукові;
- науково-популярні;
- популярні;
- виробничо-практичні;
- літературно-художні;
- реферативні;
- релігійні;
- рекламні» [10, с. 19-20].

Розглядаючи типологію періодики, слід згадати і про ще одну важливу ознаку — періодичність виходу. Що газети, що журнали поділяються на щоденні, щотижневі, щомісячні, щоквартальні, щорічні [10, с. 5].

Безсумнівно, відомості, вміщені в ДСТУ 3017:2015, уніфікували типологію періодики, чим полегшили ідентифікацію періодичних видань для видавців, читачів та науковців.

Проте на тлі безперервних суспільно-політичних змін та впроваджень нових досягнень науково-технічного прогресу типологічні особливості періодики зазнають певних деформацій. Особливо це стосується форми: нині на книговидавничому ринку конкурують і водночас співіснують електронні та паперові (друковані, або, як їх ще називають, преса) видання.

Суперечливою та дискусійною є теза про те, що електронні видання в майбутньому витіснять паперові. Такі твердження спричинені появою великої кількості електронної періодики на різних онлайн-ресурсах (як безкоштовних, так і платних). Науковці бачать різні шляхи виходу із цієї ситуації: «створення комбінованих видань, введення оплати за читання спеціальних матеріалів у мережі, платного доступу до окремих сайтів» [43, с. 48].

Для того, щоб окреслити повну картину сучасного стану української періодики, варто звернути увагу також і на їхні тематичні характеристики, які ми розглянемо через призму аудиторного сприйняття.

Періодичні видання для жінок становлять особливу когорту видань, адже їхня наповненість безпосередньо ілюструє те, як саме суспільство сприймає і бачить жінок. Їхня тематика специфічна, проте підлаштована під потреби, інтереси та зацікавленість своєї аудиторії. Як стверджує Олена Орлик, типологія періодики для жінок не має чітко визначеного поділу, «хоча й віддзеркалює широкі інтереси читачів, охоплюючи аспекти як професійного, так і ужитково-розважального характеру» [37, с. 34].

Аналізуючи ринок жіночих періодичних видань, приходимо до висновку, що основний пласт займають саме журнали, а газети, навіть якщо функціонують, то у меншій кількості та із регіональним значенням. Пояснюється це тим, що на всеукраїнському рівні скоріш за все такі газети не витримують конкуренції, і їхні редакції чи видавництва змушені будуть закритися.

Наталія Сидоренко зазначає, що «більшість преси для жінок складають видання інформаційно-пізнавально-рекламні (компоненти моди та стилю), за мовою – російськомовні, за сферою поширення – всеукраїнські» [54, с. 40].

Беззаперечним є той факт, що у пострадянський час тематика таких періодичних видань стала ширшою: «а на перше місце вийшла нова функція – допомога в адаптації до ринкових умов» [37, с. 36]. Відповідно, більше

уваги привертається психологічній підтримці жінок, зміцнення їхнього авторитету, формування їхньої громадянської думки.

До найпопулярніших жіночих журналів відносять ті, які містять публікації на теми моди, краси, здоров'я, кар'єри, культури та рукоділля – тобто їхня тематична характеристика відрізняється універсальністю, а не вузькою спеціалізацією. До прикладу науковиця Олена Орлик наводить такі вітчизняні журнали: «Єва», «Diva», «Burda», «Домашний очаг», «Единственная», «Лиза», «Отдохни», «Натали», «Добрые советы») [37, с. 36]. Також популярністю користуються і міжнародні бренди «Elle», «Vogue», «Forbes Woman», «Touch», «Marie Clarie», «L'Officiel».

«Найповажнішим україномовним жіночим громадсько-політичним місячником» О. Орлик називає журнал «Жінка», який ще із 1920 р. функціонує в українському книгообігу [37, с. 35]. Також серед числа україномовних слід відзначити журнали «Пані», «Життя і жінка», «Наша Березина», «Дім і сім'я», які доповнюють сегмент випущених державною мовою періодичних видань, проте не таких тиражних, адже вони мають регіональне призначення.

«Виданням для жінок не протипоказані ніякі жанри, але найкраще дозволяють враховувати особливості цієї аудиторії діалог, інтерв'ю, бесіда, гостра публіцистична або проблемна стаття, портретний нарис» [37, с. 36]. Поширена довідкова інформація у вигляді консультацій та порад. Зустрічаються ігрові форми, анкети та гумористичні тексти.

Дизайн періодичних видань для жінок також має свою специфіку: концепція видання продумується таким чином, аби в результаті втілитися у вигляді спокійного, виваженого, проте водночас привабливого оформлення. «Живий, барвистий стиль жіночої періодики визначають ілюстрації» [37, с. 36].

Слід визнати той факт, що конкуренція на ринку торкнулася і жіночої преси: «не всі часописи витримують фінансово-економічний (а часом – і політичний) тиск, відбувається перерозподіл капіталу і власників» [54, с. 39].

Узагальнюючи, слід відзначити, що в Україні основний пласт жіночої періодики становлять розважальні журнали, і тому відчувається помітний брак журналів на так звану «елітарну» тематику – тематику, яка б спонукала до роздумів складних та проблемних питань. Також бракує більшого звернення уваги на жіночі права, подолання стереотипів патріархального суспільства, залучення жіночої аудиторії до громадської діяльності та активності.

Преса для чоловіків як аудиторно спрямована періодика мають свої жанрові та тематичні характеристики. На сьогодні це – «вид ЗМІ, який має цікавий як текстовий, так і зображальний контент, висвітлює різноманітні теми суспільного, культурного, розважального, а іноді політичного, економічного життя, націлений на конкретну аудиторію» [21, с. 147].

У першу чергу слід відзначити те, що періодика для чоловічої аудиторії у кількості назв видань значно менша, ніж для жінок. Відповідно, вони малодосліджені, адже виникли не так давно. Власне українських чоловічих журналів не так багато: «Здебільшого в Україні видають журнали популярних закордонних видавничих домів...Такі журнальні видання видають російською мовою» [21, с. 148-149].

Дослідниця Мар'яна Кіца у праці «Особливості журнальної періодики для чоловіків в Україні» українські чоловічі журнали окреслює як такі, що «змальовують чоловіка-нарциса, який закоханий сам у себе, займається спортом заради рельєфу м'язів, стежить за модою, дотримується дієти» [21, с. 148] не безпідставно, адже в соціумі побутує такий стереотип, що саме таким і повинні займатися «справжні» чоловіки.

Тому тематика сучасної періодики для чоловіків не відрізняється прогресивними та складними психологічними темами. Всі публікації стосуються моди, шопінгу, спорту, здоров'я, кар'єри, подорожей, техніки та іноді кулінарії.

Типовими прикладами є журнали «Men's Health», «Maxim», «GQ», «Esquire». Всі вони російськомовними та висвітлюють згадані теми, поділені на рубрики.

Особливим журналом на такому тлі слід вважати видання «Егоїст», яке вважається як «перший та єдиний україномовний журнал для чоловіків в Україні» [21, с. 151]. Також помітно відрізняється і тематичне наповнення: тут є матеріали про кіно, ремонт, бізнес тощо. Окрім цього, видання популяризує україномовний контент: у журналі вміщено публікації про українське кіно, музику, бізнес в Україні.

Щодо жанрового спектру, то у періодиці для чоловіків небагато традиційних жанрів. «Вони представлені лише замітками та невеликими інтерв'ю» [21, с. 153]. Місце мають і тексти довідкового характеру: інструкції, рецепти. Також зустрічаються тести та опитування.

Тож загалом слід відзначити нечисельний склад періодики, призначеної лише для чоловічої аудиторії, їхню доволі розширену (проте скоріше масову, ніж інтелектуальну) тематичну спрямованість. Також спостерігається помітний брак україномовного контенту у цьому блоці видань. Тому ми бачимо перспективи у розвитку чоловічої періодики, особливо у плані просування та популяризації видань державною мовою.

М. Кіца стверджує, «у країнах із розвиненою економікою поступово відходять від класифікації журналів за гендерною ознакою, натомість випускають вузько тематичні журнали, спрямовані на фахівців незалежно від статі» [21, с. 154]. Насправді ця тенденція є більш толерантною до гендерних меншин, що може сприйнятися позитивно в колі реципієнтів. Проте «на відміну від західного український ринок журнальної періодики ще не достатньо насичений, тому відбувається розділення тематик журналів на вужчі категорії, з'являються також нові тематики і рубрики» [21, с. 154].

Також окремою категорією ми виділили періодику для дітей та молоді з огляду на наявну в ній специфіку наповнення та оформлення. У цього виду видань особливе призначення — «популяризувати провідні пізнавальні та

педагогічні ідеї» [25, с. 404]. Слід відзначити і те, що автори матеріалів та редактори таких видань враховують в першу чергу психо-фізіологічні особливості своїх читачів при виборі та висвітленні інформації, адже від цього напряму залежить якість та функціональність періодики.

Науковці Н. Благун та Л. Круль українські дитячі періодичні видання поділяють на такі дві групи: засновані нещодавно і ті, які мають сталу традицію. До періодики зі «сталю традицією» вони відносять «Барвінок», «Однокласники», «Малятко», «Дзвіночок», а до нових – «Пізнайко», «Клас!», «Зернятко», «Словознайка», «Дитяча Академія», «Вулик», «Малеча», «Світ дитини» та «Пізнайко від 2 до 5» [25, с. 405].

Найбільше дитячих журналів саме пізнавального характеру, які інформують, розвивають, навчають та виховують. Сюди можемо віднести такі видання: «Малятко», «Пізнайко», «Малеча», «Куля», «Джміль», «Професор Крейд», «Ангелятко», «Ангеляткова наука» та інші. Інформацію у пізнавальних журналах можуть пристосувати до будь-якого віку, тому такі видання є і для дошкільного віку, і для молодшого шкільного, середнього та навіть старшого віку.

Також присутня значна кількість тих, які представляють собою не узагальнені відомості, а певну вузько обмежену інформацію. Наприклад, більш практичні журнали «Візерунок у долоня», «Українська вишивка», Жасмин», «Юний моделіст-архітектор» пропонують читачам середнього та старшого шкільного віку освоювати рукоділля чи моделювання, «показують красу народного мистецтва» [32].

Відповідно до цільового призначення популярними є науково-популярні журнали «Юний технік України», «Колосок», «Країна знань», «Чумацький шлях». Вміщені тут публікації висвітлюють наукові досягнення, проте вони пристосовані до конкретної вікової категорії, які, звісно, є нефахівцями.

Окремою групою слід виділити і релігійні журнали. Вони мають трішки інше цільове призначення – не просто допомагати дітям пізнавати світ, а знайомити їх із релігійними віровченнями, пояснювати їхню суть,

заохочувати дізнаватися про це більше. Тобто у таких журналах першою та головною функцією є світоглядна як така, що допомагає дітям вивчати світ, людей і себе через віру, а не через факти і науку. «І несуть вони в собі не тільки розважальний чи пізнавальний аспект, а ще й морально-настановчий» [32].

Такі журнали також відрізняються розшарованістю відповідно до вікового аспекту: «На крильцях ангела» (для дошкільного віку), «Стежинка» (для молодшого та середнього шкільного віку), «Водограй» (для дошкільного та молодшого шкільного віку), «Живе джерельце» (для дошкільного, молодшого і середнього шкільного віку), «Сто талантів» (для підлітків) тощо.

Не оминають видавці і газетні видання, випускаючи дитячу видавничу продукцію. Їхня кількість не така значна, як серед журналів. Серед такого типу видань переважають пізнавальні, головна мета яких – допомогти дітям «поринути» у світ читання (наприклад, газети «Казковий вечір», «Зайчик» та «Абетка казок»). Присутні газети ігрового характеру, які навчаючи дітей основних закономірностей світу водночас і пропонують різні матеріали у розважальні формі, що покращує сприйняття («Я сам(а)», «Велика дитяча газета — кросвордна, ігрова»). Звісно, є і науково-популярні газетні видання для дітей: наприклад, «Колосочок», який «містить дослідницькі та творчі завдання, конкурси, презентує дитячу творчість» [32]. Вищеперелічені журнали призначені для шкільного віку.

Газети випускають також і для підлітків. У них, як і в пізнавальних журналах, міститься поєднання всіх потенційно цікавих дитині такого віку матеріалів (психологічні поради, цікаві публікації, тестові та іншого виду завдання). Для прикладу наведемо газети «Задавака» та «Клякса».

Тож помічаємо велике розмаїття тем та назв дитячих журналів, що свідчить про їхню затребуваність. Щодо газет, то серед них нема такої значної чисельності. Проте тематична спрямованість обох видів періодики різноманітна, що дозволяє дітям різної вікової категорії обрати для себе щось цікаве.

Підсумовуючи, зазначимо, що сучасна українська періодика загалом відзначається широким тематичним спрямуванням. Серед гендерно-спрямованих періодичних видань найбільш поширеними є журнали, газети функціонують, проте у менших кількостях. Також варто відмітити велике різноманіття дитячої газет та журналів, зміст яких відповідає потребам читацької аудиторії.

1.3. Становлення релігійних видавництв у контексті історичних процесів

Книговидання здавна відігравало важливу та вагому роль у формуванні світогляду людей. Зважаючи на всі функції, які виконує книга у житті цілого соціуму, варто зупинитися детальніше на функції ціннісній. І яскравим прикладом її реалізації є функціонування та вплив релігійних видань. Швидкі темпи розвитку людства та якості його життя змушують людей переосмислювати свої цінності та принципи. Саме в цій справі їм допомагають книги, зокрема релігійні. Тому існування релігійних видавництв — це відповідь на потреби соціуму, які просувають духовно-освітню книгу в маси. Нині дослідження у цьому напрямку є доволі актуальними, адже релігія відіграє важливу роль у формуванні громадської думки на тлі постійних суспільно-політичних метаморфоз.

Роль та місце християнських видавництв у своїх працях досліджували М. Лозинський, С. Филипчук. Функціонуванню видавництв такого типу у залежності від конфесії присвятили М. Балаклицький, Ю. Котрій, П. Шкраб'юк тощо.

Визначення терміну «релігійне видавництво» у наукових працях не знаходимо. Звертаючись до написаного у підрозділі 1.1., пригадуємо, що релігійне видавництво — це видавництво спеціальної тематики, тобто воно спеціалізується на підготовці та випуску конкретної, вузької, дещо специфічної тематики видань. У конкретному випадку цією вузькою тематикою виступає релігія. Таким чином, розуміємо, що релігійні видавництва видають літературу, дотичну так чи інакше до релігії.

Проте результати аналізів та досліджень українського ринку підтверджують те, що у ньому функціонують видавництва, які хоч і випускають релігійні видання, проте не визначають себе як релігійні видавництва [61]. Це стверджує про те, що такі видавництва у контексті типології намагаються бути універсальними, а не нішевими.

У своїй праці ми зосередимо увагу загалом на тих видавничих підприємствах, які випускають видання на релігійну тематику незалежно від того, як вони самі себе ідентифікують. Детальніше розглянемо їх у контексті приналежності до конфесій та через призму історії їх становлення.

Започаткування книгодрукування прискорило розвиток видавничої справи — це беззаперечний факт. Адже до другої половини XV ст. книги були рукописними. Межею переходу від рукописів до друкованих видань вважають заснування друкарні у Львові Іваном Федоровим та видання ним «Апостола» 1574 року [57, с. 129]. Проте науковець Орест Мацюк стверджує, що задовго до приїзду Федорова в Україну, львівський міщанин Степан Дропан мав власну друкарню, яку згодом подарував Львівському монастирю св. Онуфрія у 1460 році, адже «наведені слова Івана Федорова в його післямові до львівського “Апостола” і слова епітафії є прямим доказом того, що задовго до Федорова у Львові існувала друкарня, і приїхавши до Львова, друкар застав її у занедбаному стані» [33, с. 2]. Зважаючи на радикальність та новизну цього факту, вважаємо за доцільне згадки про цю друкарню ідентифікувати приблизним часом започаткування українського книгодрукування.

Появи друкарень по всій території тодішньої України пов'язані із діяльністю братств та монастирів, адже на той час це були потужні осередки для поширення друкованого слова через видання релігійних книг. Саме XVI-XVIII століття рясніють надрукованими виданнями на релігійну тематику: «це книги релігійні, насамперед, богослужбові тексти і молитовники, меншою мірою християнська повчально-моралізаторська література» [16, с. 318]. Причиною такого поживавленого видання Псалтирів, Часословів та

Молитословів можна вважати те, що «ними користувалися не лише при церквах, а й вдома для навчання грамоти. Зміни відбулися у XVIII столітті, коли в різних частинах поділеної між імперіями України почали випускатися світські видання, щоправда, російською мовою, німецькою, польською, латинською. Винятком була Почаївська друкарня, яка послугоувалася також й українською мовою, окрім інших перелічених» [16, с. 319].

Функціонування релігійних книг набуло нового аспекту із культурно-просвітницькою діяльністю на Галичині впродовж другої половини XIX століття. Особливо повпливала на це «Просвіта», завдяки сприянню якої існувало близько 2-х тисяч читалень, бібліотек та було задіяно 13,4 тисяч осіб, серед яких були і священники [31, с. 123].

Саме на зламі XIX-XX століть отці Чину Святого Василя Великого у 1897 році заснували видавництво «Місіонер» «на тлі значного піднесення українського руху на всіх ділянках громадсько-політичного й національно-культурного життя в Галичині» [31, с. 123].

Впродовж свого короткого етапу існування (1897-1944) це видавництво отримало фахову підтримку від Наукового товариства ім. Т. Шевченка, загалом міцно укріпило свою матеріально-технічну базу у Жовкві. Також почало видавати власне однойменне періодичне видання. «Найтривалішим періодом видавничої діяльності монахів-василіян є 1919-1939 роки, без перебільшення його можна назвати “золотою добою”. Хоча нова польська влада чинила всілякі перешкоди, жовківські василіяни зуміли налагодити інтенсивне книговидання, об’єднати гурт істориків, літературознавців, митців» [30, с. 200]. Проте із поверненням радянської влади у 1944 р. повернулися і репресії, внаслідок чого видавництво ліквідували.

Це видавництво проіснувало п’ятдесят років. Впродовж цього часу було видано сотні назв видань із багатомільйонним тиражем на релігійно-освітню тематику. Загалом це були богослужбові книги, молитовники, пояснення Святого Письма, періодика, катехитична література українською та церковно-слов’янською мовами. Як зазначає М. Лозинський, «це був

надзвичайно широкий вибір релігійної літератури, яка осідала не лише в помешканнях вірних, але й в читальнях “Просвіти”» [31, с. 124].

Якщо аналізувати становлення релігійних видавництв в історичному розрізі, то слід зазначити, що наступне видавництво опісля «Місіонера» було засноване аж наприкінці ХХ століття. Проте на початку цього століття, 1925 року, іще не відчуючи на собі тиску радянської цензури та ідеології, постало періодичне видання «Нова зоря», на базі якого за часи незалежної України буде створено однойменне видавництво (аж в 1995 році).

Засновником часопису стала Українська християнська організація, яка своїм обов’язком вважала об’єднання усіх греко-католиків-українців, незважаючи на їхній стан і соціальний статус. Метою функціонування цього журналу «стало підняття національної свідомості українського населення в умова дискримінаційної політики Речі Посполитої щодо українського населення» [5, с. 136].

Проіснувала редакція журналу до 1946 року, коли уже за часів радянської влади відбувся Львівський псевдособор і фактично ліквідував Українську греко-католицьку церкву [34, с. 69]. Відповідно, як підвладний орган однієї із греко-католицьких організацій, редакцію журналу також ліквідували.

Період панування радянської влади на території України характеризується низьким рівнем духовно-релігійного життя. Тому не дивним є той факт, що за цей час не спостерігалось ніякого «сплеску» видавничої діяльності у галузі релігії.

Проте наприкінці ХХ століття, а саме у 1987 році, у Польщі у Люблінському католицькому університеті зі студентської ініціативи було створено видавництво «Свічадо» [53]. Бажання засновників випускати духовну літературу у подальшому сприяло тому, що видавництво увійшло в український книговидавничий ринок «поступово, але грамотно». «Видавництво вигідно доповнило духовний простір Львова, згуртувало

навколо себе молодих інтелектуальних людей і через літературу, яку видавало, і через акції» [41, с. 142].

Саму дату заснування пов'язують із виходом першого номеру часопису «Свічадо». З огляду на специфіку тоталітарної комуністичної влади у Польщі журнал видавався нелегально. Допомогла оснастити матеріально-технічну базу видавництва греко-католицька курія у Римі. «На зламі 1990-91 років було прийняте рішення про ліквідацію видавничої діяльності у Польщі і перенесення її в Україну» [53]. Таким чином «Свічадо» функціонує і до сьогодні, знаходячись у Монастирі Монахів Студитів у Львові.

Після проголошення Незалежності у нашій країні відновило свою діяльність видавництво «Місіонер», переїхало «Свічадо», на базі редакції колишнього журналу «Нова зоря» утворили однойменне видавництво. Поруч із такими давніми видавництвами утворювалися нові: «Кайрос», «Добра книжка», «Покрова», «Стрім» [31, с. 124]. Такий початок роботи уже питомо українських релігійних видавництв був багатообіцяючим.

Впродовж періоду незалежності релігійні видавництва знаходили свою нішу на ринку, читачів та створювали тематичну продукцію, вивчаючи досвід своїх колег. Аналізуючи цей сегмент, помічаємо, що кожна конфесія представлена певною кількістю видавництв, які мають свої істотні особливості.

Наприклад, протестантських видавництв налічується більше 30-ти, серед яких «Смирна», «Брайт Стар Паблішинг», «Книгоноша», «Джерело життя», «Світло на Сході», «In Lumine Media», «Варух» та інші [59, с. 126-127]. Їхні книги здебільшого видані російською мовою, орієнтуючись на читача поза межами України, проте у межах країн пострадянського простору. Загалом продукція задовольняє потреби різної читацької аудиторії: від дітей до дорослих. Цільове призначення представлене у широкому спектрі: богослужбова, катехитична, канонічна література, художні твори, довідкові, науково-популярні видання, пов'язані із тематикою релігії. Проте кожне видавництво намагається окреслити свій вузький спектр продукції, аби

зайняти свою нішу. Наприклад, видавництво «Подорож по Біблії» випускає у світ навчальні видання, що допомагають читачам різного віку вивчити книги Біблії.

Також слід відмітити і створену протестантськими видавництвами у 2008 році для координації роботи, підтримки вітчизняних авторів Асоціацію християнських видавців України. Її обов'язком є не лише об'єднання християнських видавництв, а й покращення просування такої літератури на ринку, проведення різноманітних семінарів, зустрічей з приводу питань та проблем у видавничій галузі, маркетинговій та фінансовій сторонах цієї діяльності [2].

Греко-католицькі видавництва також активно впроваджують свою роботу, проте у кількості явно поступають протестантським видавцям. Окрім згаданих видавництв «Свічадо», «Місіонер», «Нова зоря», функціонує також «Апостол». Кожне з них загалом має свої унікальні характеристики, наприклад, «Свічадо» пропонує читачам широкий асортимент духовної літератури (починаючи молитовниками і закінчуючи мистецькими та науково-популярними виданнями на тему релігії).

«Місіонер» — видавництво, яке «поповнює книжковий ринок України філософсько-богословськими працями, історичними виданнями, духовною літературою» [52], тобто також є доволі широкопрофільним у своєму нішевому просторі. Ширшим спектром може відзначитися «Нова зоря», яка окрім релігійно-популярних, навчальних видань, видає аркушеві (календарі, листівки, ікони) та складні нотні тексти [15, с. 181].

Відносно молоде видавництво «Апостол», створене 2006 року, поширює серед своїх читачів справу євангелізації, публікуючи біблійні видання, книги для роботи із молоддю, чоловіками та жінками. Адресність такої літератури — це священики, які завдяки продукції видавництва «оживляють свої парафії через матеріали, які допомагають формувати віру» [48].

Православні віряни також намагаються просувати ідейні принципи своєї конфесії через видавничу справу. Зокрема цим займається видавничий відділ

УПЦ КП, який виконує ряд функцій, зокрема «формування видавничої політики з метою забезпечення УПЦ КП книгами Священного Писання...; організація редагування і випуску літератури» [59, с. 131]. Також цей відділ перевидає знакові книги української богословської думки, наприклад, Служебник, Псалтир, зібрання творів Іоанна Златоуста, «Труди Київської духовної академії». Загалом продукція видавничого відділу УПЦ російськомовна.

Слід відзначити і функціонування православного видавництва «QUO VADIS», яке у своєму пріоритеті визначає літературу сучасних авторів та послідовників паризької школи руського богослов'я. «Більшість книг у портфелі видавництва російськомовні, україномовну ж серію розпочато 2005 р.» [59, с. 132].

Видавництво Почаївської лаври, як і більшість видавництв православної конфесії видає книги російськомовні. Проте слід зазначити, що лавра сама Російського патріархату. Науковиця Світлана Филипчук, аналізуючи у своїй праці «Вияви конфесійної ідентичності у видавничій сфері» специфіку конфесій різних видавництв помічає, що це видавництво «випускає чимало пропагандистських матеріалів, які віддзеркалюють концепцію “русского мира”» [59, с. 132].

Проте чимало православних видавництв акцентують свою увагу на випуску україномовного релігійного контенту, наприклад, «Благодатний вогонь», «Братське», «Наша парафія» та інші.

Вивчаючи специфіку сучасного українського видавничого ринку, помічаємо значний спектр видавництв, які спеціалізуються на різноманітній продукції. Особливе місце серед них відведено релігійним видавництвам, що просувають серед аудиторії світоглядно-специфічні цінності. Українці можуть обрати будь-яку духовну книгу на свій розгляд: чи то катехитична література, чи то релігійно-популярна періодика, – адже все це сьогодні представлено на ринку. Тож, варто відзначити багатогранність діяльності

такого типу видавництв, різноманіття їхньої продукції, що пристосоване до потреб читачів.

РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИДАВНИЦТВ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ

2.1. Видавництва, які займаються випуском християнських видань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку

Присутність на книговидавничому ринку релігійної літератури є постійною та виправданою, адже духовний розвиток та просвіта завжди посідали чільне місце у житті українського суспільства. Раніше редакторською та видавничою підготовкою релігійних видань займалися при церквах, братствах, релігійних товариствах. У сучасних реаліях це здійснюють підприємства, які не завжди пов'язані із конфесіями. Видавці часто додають релігійну продукцію до свого асортименту з метою розширення видавничого портфелю та орієнтації на ширше коло читачів.

Проте частіше дистриб'ютором релігійної продукції на ринку є видавництва специфічної тематики. Це ті підприємства, які обирають вузький профіль певної конфесії або віку та стало притримуються цього принципу видавничої політики.

Що стосується видавництв, які спеціалізуються на випуску видань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, то серед них нема тенденції притримуватися принципу видання лише певного виду літератури чи продукції для певного віку. Аналізуючи ринок, помічаємо значну кількість видавництв, які ідентифікують себе як видавництва християнських дитячих книг, проте водночас випускають нон-фікш, художню літературу для дорослих. Пояснюється це тим, що витримати конкуренцію на ринку завдяки одним дитячим книгам важко, тому видавці здебільшого намагаються залучити ширше коло тематики. Тобто рамки між розмежуванням видавництв на типи за тематичним репертуаром дуже розмиваються

Зосередимо свою увагу на видавництвах, які випускають у світ дитячу релігійну літературу, та проаналізуємо тематичний спектр їхньої продукції та тенденції діяльності.

Найдавнішим таким видавництвом є «Свічадо», яке, як ми уже згадували, функціонує з 1987 року. Маючи багаторічну практику книговидання, це підприємство продовжує плідно працювати у цій сфері та насичувати вітчизняний видавничий ринок своїми виданнями.

Продукція цього видавництва різноманітна: в основному все стосується безпосередньо релігії, проте є одиниці продукції, присвячені психології, художній літературі, міфології, культурології. Не заперечимо того факту, що навіть художня література здебільшого містить біблійні мотиви та сюжети (наприклад, «Два дерева Едемського саду» Ю. Кирика).

Безпосередньо релігійна література також різноманітна: видавництво пропонує наукові, науково-популярні видання, богослужбові книги, видання Біблії та біблістики, літературу про життя святих, для катехизації, християнського виховання та практичного застосування теорії християнства, а також аркушеву (свідощтва, пам'ятки, листівки), електронну й аудіопродукцію.

Вагоме місце серед продукції «Свічада» є видання для дітей. Вони можуть бути поділені як за віковою, так і за тематичною ознакою. Щодо першого, то у видавництві можна знайти книги для дошкільного, молодшого шкільного, старшого шкільного віку та для молоді. За тематикою дитяча продукція поділяється на канонічну (Біблії для дітей), молитовну та обрядову (колядки). Також відзначимо різноманітність художньої літератури для дітей із релігійним спрямуванням. Насправді вона переважає серед інших типів та відзначається якісним поліграфічним виконанням матеріалу та гармонійним поєднанням ілюстративної та текстової частини із врахуванням віку читача.

Релігійні видання для дітей дошкільного віку представлені катехитичними книгами, Бібліями, молитовниками та притчевими історіями у формі інтерактиву, розмальовок та книжок-іграшок (додаток А). Ці видання виправдано орієнтовані на зазначену аудиторію: тексту подано мінімум великим кеглем, основну частину складають ілюстрації, які не надто

деталізовані, проте яскраві і розміщені на всю сторінку. Здебільшого формат книг великий, що можна пояснити зручністю таких розмірів для читання дітьми.

Для дітей молодшого шкільного віку видавництво пропонує різноманітні види Біблії, катехитичну та молитовну літературу (додаток А). Тут також вміщені певні елементи для практичної діяльності дітей (розмальовки), які поєднуються із повчальними та виховними матеріалами. Матеріал таких видань характеризується переважанням тексту над ілюстраціями. Проте кегль цього тексту також великий. Помічаємо на сторінках поля (що у виданнях для дошкільнят не було) та зменшення ролі малюнків, їхню другорядність та меншу кольорову насиченість.

Ще одним релігійним дитячим видавництвом є «Золотой город». На своєму сайті видавці не описують напрямків своєї діяльності напряду, вони в основному звертаються до батьків, закликаючи їх придбати їхню продукцію: «Дитячі християнські книги – це творчий спосіб розповісти дітям про важливі біблійні мотиви» [51].

Характерними ознаками їхньої продукції є переважання російської мови, орієнтація як на дорослу аудиторію, так і на меншу. Звісно, основний сегмент складають дитячі видання. Для дорослих видавництво пропонує духовно повчальну літературу – коментарі до Псалтиря, притчеві видання.

Дитяча література видавництва «Золотой город» орієнтується лише на читача дошкільного та молодшого шкільного віку (додаток Б). Це все – адаптовані під вік варіанти Біблій, які окрім тексту, містять розмальовки, максимальну заповненість формату набору ілюстраціями та навіть поєднання виховної функції із навчальною (вивчення абетки у віршах).

Зазначимо, що дитячі релігійні видання цього видавництва у кількості значно поступаються «Свічаду» (10 назв видань зазначеного характеру). У «Свічаді» ж на одну вікову категорію налічується близько 30 назв книг.

«Українське місіонерське товариство “Світло на Сході”», засноване у 1991 році у Києві, на українському ринку виступає як некомерційне

видавництво, яке існує виключно за кошти пожертвувань. Свою продукцію видавці пропонують надсилати бібліотекам, безкоштовно скачувати на сайті та навіть оформлювати доставку паперового варіанту видань.

Аналізуючи їхню літературу, помічаємо те, що в основному видавництво випускає усе російською мовою, іноді навіть відверто проросійську продукцію. Тематично можна поділити її на художню, яка становить меншість, та релігійну, яка є більшістю усього складу. Читач серед їхнього сегменту може знайти собі як канонічні видання Біблії, так і науково-популярні духовні книги. Для дітей ця організація випускає біблійні адаптації, притчеві розповіді.

Для дітей дошкільного віку товариство пропонує видання із елементами інтерактиву, ілюстраціями самих дітей (додаток В). Дизайн цих книг більш мінімалістичний, якщо порівнювати із виданнями «Свічада» чи «Золотого міста». Він містить ілюстрації, які гармонійно поєднуються із білим фоном, а не займають усю сторінку. Проте вони все ж виконують основну інформаційну функцію.

Видання для молодшого шкільного віку насиченіші текстом у порівнянні із попереднім типом видань (додаток В). Їхній дизайн не такий яскравий та більш строгий – чим нагадує видання для дорослих.

Загалом продукція «Українського місіонерського товариства» чисельна, безкоштовна для перегляду, завантажень та «скромніша» у розробці дизайнерських концепцій.

Видавництво «Апостол», функціонуючи ще з 2006 року, спеціалізується в основному на випускові духовної популярної літератури для дорослих та коментарях до Біблії. Менша частина їхньої продукції адресована дітям.

Дитячі видання видавництво презентує у тематиці молитовних та притчевих історій. Загалом і для дошкільного, і для молодшого шкільного віку видавці пропонують аудиторії лише 8 назв видань, які визначаються переважанням ілюстративного матеріалу, простотою верстки та доцільною адаптацією тексту (додаток Г). Варто відзначити те, що папір видань (або

картонний, або крейдований) пристосований до використання дітьми, стійкий до ушкоджень.

Унікальним у своєму роді є «Видавництво Святого Павла», адже воно займається підготовкою видань не лише канонічних та науково-популярних (ця продукція характерна для вищеперерахованих видавництв), а й подарункових та акцидентних. Вікова спрямованість продукції різна – для дорослих, молоді та дітей.

Дитяча література представлена у межах притч, біблійних історій, молитов, адаптацій Біблії та навіть плакатів і розмальовок (додаток Д). Помічасмо серійні випуски видань, які мають однаковий дизайн та є легко впізнаваними серед інших. Їм також характерне домінування ілюстрацій, орієнтований на вік читача текст.

Загалом дитячих релігійних книг у «Видавництві Святого Павла» налічується 45, значну частину серед них адресовано дітям дошкільного та молодшого шкільного віку.

Ще варто відзначити діяльність релігійного позаконфесійного видавництва «Добра книжка». Воно пропонує аудиторії різноманітні молитовники, художню літературу, видання для реколекцій та релігійний журнал для молоді «Діти Непорочної». Книги для дошкільного та молодшого шкільного віку це видавництво випускає не настільки часто, як, наприклад, духовну літературу для катехизації для дорослої аудиторії. Проте така продукція присутня: це, як і в більшості видавництв, молитовники, абетки у формі релігійних віршів, історії із біблійними мотивами у поєднанні із розмальовками (додаток Е).

Загалом функціонують й інші релігійні видавництва, які випускають видання для дошкільного та молодшого шкільного віку, проте ця продукція у чисельності незначна (наприклад, видавництва «Книговир», «Книгоноша», «АДЕФ-Україна» тощо).

Тож, на сьогодні українські релігійні видавництва пропонують велике різноманіття для читання та пізнання духовних основ молодшій аудиторії,

що відзначається інтерактивністю, розвитком моторики та гармонійним і доцільним поєднанням тексту та ілюстрацій в залежності від віку.

2.2. Психолого-педагогічна специфіка досліджуваних видань

Робота редактора над виданням – це не лише правка, виправлення мовних, логічних та композиційних помилок. У першу чергу це намагання поставити себе на місце читача та проектування його думок на себе, аби зрозуміти, як текст впливає, та чи виконує він поставлені автором завдання.

Саме тому одним з важливих етапів у підготовці видання є побудова редактором образу читача. Адже для того, щоб читання було ефективним та результативним, редактор повинен враховувати стиль, манеру написання автора, зміст матеріалу, його фактаж та зіставляти їх із можливостями сприйняття й уже набутих знаннями та вміннями читача.

Для цього редактор формує для себе образ читача, відзначаючи його соціальні, природні, психічні, фізіологічні особливості, уже набуті позатекстові компетентності, аби останній міг інтерпретувати прочитаний текст так само, як автор його і створював.

Враховуючи це, редактору слід також і зважати на цільове призначення видання і враховувати його специфіку. Що стосується підготовки та опрацювання дитячої періодики, то тут ці дві характеристики (образ читача та функціональне призначення) виступають важливими у першу чергу.

Характерним для дитячої періодики є виконання цілей пізнавального, навчального і художнього характеру. Адже завдяки різноманітній наповненості дитячих журналів, газет, специфічному доборі матеріалу саме цей вид літератури є одним із засобів залучення дитини до мистецтва читання, пізнання навколишнього середовища.

Українська дослідниця специфіки дитячої літератури Емілія Огар стверджує, що редактор «повинен уміти читати авторський твір “очима дитини”» [35, с. 70]. Саме це і дозволяє правильно враховувати всі

особливості читацької аудиторії, співставляючи їх із викладеним автором матеріалом, його цілями, завданнями.

І, якщо періодика опрацьована із врахуванням соціальних, читацьких потреб, психологічних та розумових характеристик певної групи – видання стане якісним каналом комунікації між дитиною та знаннями, прищеплюватиме їй правильні та необхідні для її віку цінності, виховуватиме її та навчить спілкуватися із літературою в подальшому.

Умовну класифікацію дитячих вікових груп запропонувала Тетяна Качак у своїй праці «Література для дітей і дитяче читання контексті сучасної літературної освіти»:

- «молодша та середня дошкільна (3-7 років);
- старша дошкільна та молодша шкільна (7-11 років);
- середня шкільна (від 11 до 14-15);
- старша шкільна (15-18 років)» [18, с. 6].

У своєму аналізі ми зупинимося на перших двох групах, тобто на всій дошкільній та молодшій шкільній групах.

Для того, щоб можна було здійснювати якісний і аргументований аналіз дитячих періодичних видань, варто в першу чергу окреслити цю вікову специфіку, психофізіологічні особливості, від яких залежить сприйняття змісту і форми матеріалу.

Зауважимо, що у своїй праці «Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки» Е. Огар не виділяє чіткого поділу між особливостями дошкільного та молодшого шкільного віку і тому наводить окреслення психічних та фізичних характеристик читачів під однією лінією як спільні ознаки.

Авторка, враховуючи психологічні специфіки цих двох читацьких категорій, визначає такі характерні риси для залучення цієї вікової аудиторії до культури читання: «Прилучення дітей до книжкової культури починається зі слухання текстів книжок. Діти залюбки стежать за сюжетом, за тим, як розгортаються події “на слух”...При оцінці твору, адресованому

наймолодшим читачам, слід особливу увагу звертати на його ритмічність, рельєфність, “музикальність” тексту» [35, с. 71].

Е. Огар окреслює основну суть дитячого тексту (тексту для дітей), зауважуючи, що задум автора повинен балансувати між реальністю та вигадкою художнього світу: «Справжній талант дитячого письменника власне і полягає в тому, щоби вміти сполучати мажорну тональність викладу з вимогою реалістичного зображення навколишнього життя» [35, с. 72].

Особливо наукова дослідниця акцентує увагу на формі подачі інформації для молодших: «Жартівливі, бешкетні віршики розвивають в юних читачів-слухачів почуття гумору, гнучкість розуму, кмітливість, тонке сприйняття, вчать дитину з оптимізмом дивитися на життя, адаптуватися до складних ситуацій» [35, с. 73]. «Спеціалісти стверджують: психіка малюків влаштована так, що урок є для них одним із засобів адаптації до різних життєвих умов...Тому пряма повчальність у виданнях для найменших читачів є цілком органічною і навіть бажаною» [35, с. 78].

О. Панько, аналізуючи психофізіологічні особливості дитини-читача, послуговується класифікацією Дж. Епплярда, за якою читацька аудиторія поділяється на читача-гравця, читача-героя, мислячого читача, читача інтерпретатора та прагматичного читача. Зупинимося на перших двох категоріях, адже їхній вік відповідає дошкільному та молодшому шкільному.

Читач-гравець живе у світі, в якому основною його діяльністю є гра як власне розуміння дійсності (табл. 2.1). Як зазначає Панько: «Суть гри – перевтілення дитини в дорослого, сплетення фантазії та реальності; відбувається “роздвоєння” особистості читача-гравця: він “полонений” фантазії та реальності» [39, с. 314]. Звідси вже впливає поняття фантазії як складової мислення, яка «“сортуює” сприйняття та заповнює лакуни у знаннях, звертається до несвідомого» [39, с. 315]. Тут важливу роль відіграють казки, адже вони формують перші форми мислення у дитини: «Поняття “чуда”, “чарівного” в казках сприяє формування початкових способів мислення, на чому надалі ґрунтується подальший розвиток дитини. Казка дає змогу

читачеві ідентифікувати себе зі світом героїв» [39, с. 315]. Цей вік також характеризується закладенням першого досвіду, «що закладає підвалини розвитку читача, вчить декодувати текст та сприймати надалі належно фантастичний та реальний світ» [39, с. 315].

Таблиця 2.1

Загальні характеристики розвитку дітей дошкільного віку

Ознака	Характеристика
Провідна діяльність	Сюжетно-рольова гра
Новоутворення	Творча діяльність, розумові дії та операції
Розвиток мовлення	Супроводжується активністю дитини. Використання слова випереджає розуміння.
Розвиток мислення	Залежить від розвитку уяви. Формується словесно-логічне мислення, вдосконалюється його наочна образність.
Розвиток уваги	Має зосереджений і стійкий характер. Діти вперше свідомо керують нею.
Розвиток уяви	Уява формується у грі, переходить і на інші види діяльності. Відбувається шляхом надання предметам нових властивостей.
Розвиток пам'яті	Інтенсивний розвиток. Має мимовільний характер. У деяких – ейдентична пам'ять.
Розвиток емоцій і почуттів	Проявляється здатність до емпатії. Супроводжується стосунками із батьками. Для благополуччя потребує бадьоро та життєрадісного настрою.

Наступна категорія – читач-герой – сприймає світ через навчальну діяльність як провідну (табл 2.2), адже дитина у цьому віці може самостійно читати, застосовувати такі мисленнєві операції. Читання перетворюється на

один зі способів збору інформації про навколишнє середовище – воно стає інформаційним. Проте поруч із цим появляється мінімальне поняття естетичного сприйняття, що характеризується «властивістю тексту викликати у дитини певні асоціативні образи, пов’язані із досвідом» [39, с. 317].

У цьому віці відбувається ототожнення дитини із героями. Адже читачам є близькими персонажі, які в дечому віддзеркалюють їх своїми рисами характеру – саме таким чином дітям молодшого дошкільного віку легше сприймати цю інформацію про світ, його закономірності. Важливою також є постать оповідача, адже «дитина складає певне враження про персонажа через розкриття його світу оповідачем, автором та іншими персонажами» [39, с. 317].

Спільними рисами текстів для обох вікових категорій можна відзначити простоту мови, адже мовленнєвий апарат дітей ще не настільки широкий, аби володіти великою кількістю лексем, та комунікація дитини, що «відбувається як у реальному, так і у вигаданому світі» [39, с. 318-319].

Таблиця 2.2

Загальні характеристики розвитку дітей молодшого шкільного віку

Ознака	Характеристика
Провідна діяльність	Навчальна діяльність
Новоутворення	Рефлексія, організація навчальної діяльності, внутрішній план дій
Розвиток мовлення	Розширюється словниковий запас. Відбувається опанування культури письма та читання.
Розвиток мислення	Формується наочно-образне мислення. Через провідну діяльність формується абстрактне мислення. Дитина набуває критичності, гнучкості та самостійності мислення. Відбувається опанування мисленнєвими операціями (аналіз, порівняння, узагальнення, абстрагування).

Продовження табл 2.2

Розвиток уваги	Нестійка. Провідною є мимовільна, формується довільна. Дітям цього віку ще важко розподіляти її.
Розвиток уяви	Розвивається творча уява, вона стає керованішою. Урізноманітнюються витвори уяви.
Розвиток пам'яті	Поруч із мимовільною розвивається довільна пам'ять. Внаслідок навчання формується логічна пам'ять.
Розвиток емоцій і почуттів	Сприятливий період для формування емоційного інтелекту. Розвиваються соціальні емоції.

Враховування специфіки розвитку дітей у певному віці – це важливий крок для побудови та редагування дитячого видання, зокрема періодичного. Зокрема редактору слід зважати на провідну діяльність певного віку, їх новоутворення, розвиток уяви, уваги, мовлення, мислення, пам'яті та емоцій, почуттів.

2.3. Художньо-графічні особливості оформлення дитячих періодичних видань для дошкільного та молодшого шкільного віку

Окрім вікової адаптації тексту, редактор повинен простежувати відповідність художньо-технічних аспектів видання для цільової аудиторії. До цієї складової входять загальні параметри видання, текстові виділення, характеристики шрифту, ілюстративного матеріалу, зовнішнього оформлення.

Для того, щоб правильно враховувати особливості художньо-технічного оформлення відповідно до віку, потрібно послуговуватися ДСТУ 29.6-2002 «Видання для дітей. Поліграфічне виконання». Цей стандарт містить встановлені параметри для журнальних та книжкових видань.

Відповідно до вмісту цього стандарту видання поділяються на 4 категорії:

- «І група – видання для дітей віком до 5 років включно;
- II група – видання для дітей від 6 до 10 років включно;
- III група – видання для дітей від 11 до 14 років включно;
- IV група – видання для підлітків від 15 до 18 років включно» [9, с. 3].

Розглянемо вимоги до першої та другої груп, адже це вікові категорії дошкільного та молодшого шкільного віку.

Вимоги до першої групи видань включають ознаки шрифту (як основного, так видільного) та ілюстративного матеріалу.

Характеристики шрифту основного тексту представлені у таблиці 2.3.

Табл. 2.3

Характеристики шрифту основного тексту для І групи

Кегль	Група шрифтів	Накреслення вічка
20 і більше	Рублені, нові малоконтрастні	Світле, нормальне або широке пряме
16, 18	Те саме	Те саме
14	Рублені	Світле, широке або дуже широке, пряме

Якщо основний текст розміщено на ілюстраціях або кольоровому фоні, тоді він «повинен бути відтвореним шрифтом рубленої гарнітури широкого прямого накреслення» [9, с. 6]. Проте виділяти його кольоровими фарбами або вивівірткою не дозволено. Для використання при оформленні основного тексту дозволяється використовувати не більше двох гарнітур шрифтів або двох накреслень [9, с. 6].

Щодо виокремлення певних частин тексту для цієї вікової категорії, то їх дозволяється здійснювати напівжирним накресленням не меншого розміру за основний текст, або курсивним накресленням на 2 п. більшого розміру. Також не дозволяється виділяти текст кольором та вивівірткою [9, с. 8].

Ілюстративний матеріал повинен складати не більше 75% всієї частини видання. Самі ілюстрації не мають займати менше 50% сторінок видання.

Також їх не слід розміщувати на нижній частині сторінки під текстом [9, с. 8].

Вимоги до видань другої групи дещо схожі на вищеперечислені, проте помітні і відмінності.

Зокрема у характеристиках основного шрифту помічаємо використання 12 кеглю та відмінні ознаки для 14 кеглю (табл. 2.4). Тобто для цієї категорії можливе використання тексту дрібнішого розміру, проте із тими ж параметрами, що й для першої групи [9, с. 8].

Табл. 2.4

Характеристики шрифту основного тексту для II групи

Кегль	Група шрифтів	Накреслення вічка
20 і більше	Рублені, нові малоконтрастні	Світле, нормальне або широке пряме
16, 18	Те саме	Те саме
14	Те саме	Те саме
12	Рублені	Світле, широке або дуже широке, пряме

Відмінним є те, що для основного тексту та виокремлень варто застосовувати не більше чотирьох гарнітур або накреслень. Таким чином простежується можливість збільшення деформацій зображення шрифту, форми його вічок [9, с. 9].

Також помічаємо ще одну вимогу – не більше 8 переносів на одну повну сторінку [9, с. 9]. Адже сприймання тексту дуже псується – потрібно зосереджуватися на тому, щоб «переносити» свою увагу із рядка в рядок за продовженням слова. Це обов’язкова вимога для усіх текстових видань для дорослих [24, с. 172]. Проте для дітей це є особливо важливим, оскільки вони лише починають закріплювати читання як постійне заняття.

Щодо ілюстративності, то слід відзначити дві вимоги: першу – 30% мають складати ілюстрації з обсягу всього видання, другу – шрифт текстів (підписів до ілюстрацій) повинен бути не менше 12 пунктів [9, с. 10-12].

Також при підготовці дитячого видання, зокрема періодичного, редактор може послуговуватися книгою Емілії Огар «Дитяча книга. Проблема видавничої підготовки». У ній також вміщені рекомендації для оформлення тексту та форми видання.

Для текстової режисури науковиця радить відповідно змінювати такі параметри: кегль, гарнітуру, насиченість, написання шрифтів, інтерліньяж. Адже їхні модифікації, підбір правильних значень сприяють читабельності тексту [35, с. 139].

Різні спеціалісти по-різному ставляться до вибору зображення гарнітури. Деякі стверджують, що варто застосовувати для дитячих видань лише один комплект літер без декоративних елементів у накресленні вічок, адже дитина «має запам'ятати лише форму букви, за якою у подальшому відрізнятиме, інтерпретуватиме та оцінюватиме її у рамках коду природної мови» [35, с. 139]. Інші пристають до думки, що відсутність прикрашальних знаків у гарнітурі сприяє поганому запам'ятовуванню: «Натомість оригінальний характер форми літер... підсилює візуальний вплив на читача» [35, с. 139].

Тож при виборі зображення літер варто спиратися на цільове призначення видання, характер змісту, композиційні особливості видання і враховувати специфіку читача. Останнє можна забезпечити, дивлячись на вимоги ДСТУ 29.6-2002, адже там для кожної вікової групи запропоновані інші зображення шрифту.

Також при виборі гарнітури слід зважати на її контрастність. Адже її відсутність зробить читання монотонним: «оку важко з неослабленою напругою витримувати “ритміку” шрифтового виділення» [35, с. 140]. «Безконтрастність – це відсутність співвідношення між товщиною основних та сполучних рисок літери» [64, с. 133]. Дітям потрібно бачити чіткі літери й одноманітні літери. Декоративну функцію тут варто не враховувати, адже розуміємо, що діти дошкільного та молодшого шкільного віку лише вводять читання у свою рутину, вони за допомогою нього грають та навчаються.

Також важливою характеристикою є написання літер. Огар радить не використовувати капітель чи заголовковий шрифт на основного тексту, адже тоді юним читачам потрібно буде здійснювати побуквений аналіз, що уповільнюватиме і без того не надто швидке дитяче читання. Варто також і не надто зловживати насиченістю, особливо напівжирним накресленням: «Жирне написання прийнято використовувати лише для титульної інформації на оправах і титульних аркушах» [35, с. 140].

«Чим молодший за віком читач, то більшого кегля має бути шрифт», — такою тезою авторка окреслює використання параметру розміру букв. Також Огар радить варіювати кегль для наймолодших від 12 до 20 пунктів. Проте їхній вибір напряду залежить від формату видання, ілюстративної частини та співвіднесенням ілюстрацій та тексту [35, с. 140].

Не менш важливим є міжрядковий відступ у дитячих виданнях — інтерліньяж. Адже замалі міжрядкові відступи — текст зливається, дитині важко читати рядок за рядком. Завеликі відступи — текст не має вигляд цілісного, знову утруднюється читання. Варто також пам'ятати, що при збільшенні довжини рядку, слід збільшувати значення інтерліньяжу. Орієнтовно Емілія Огар радить для шрифту 16 кегля використати відступи в 4-5 пунктів [35, с. 140].

Окрім оформлення тексту, не менш важливим є оформлення ілюстративного матеріалу. І для молодших читачів малюнки із їхнім змістом також становлять джерело інформації. Як стверджують психологи та педагоги: «текст, зміст якого унаочнюється за допомогою малюнків, сприймається дитиною дошкільного віку ефективніше» [35, с. 141]. Тому редакторові слід цій частині приділяти не менше уваги, як тексту.

Насамперед слід розуміти ставлення дитини певного віку до ілюстрацій. Тут варто враховувати зміст малюнків, колір, їхню композицію та манеру виконання. Це ставлення змінюється в залежності від віку.

Дошкільнята ще не здатні самотійно аналізувати образи, зображені на ілюстраціях. Тому їх цікавлять у першу чергу речі, які їх оточують, речі

навколишнього світу, речі, які є реальними. Це все і слід зображати на малюнках: «Важливо при цьому в ілюстрації виокремити основне, змалювати об'єкт у загальних рисах» [35, с. 147]. Також варто чітко виокремлювати основне і другорядне, об'єкти малюнків – без деталізації. Обирати слід кольори «чисті», насичені, яскраві. Тож загалом можна сказати, що ілюстративний матеріал має бути зрозумілим, статичним, містити певну “дозу” реалізму [35, с. 147].

Також слід враховувати гру як провідну діяльність цього віку: «для дитини характерне вживання в предмет, намагання по-акторськи показати його функції» [35, с. 147]. Для втілення цього можна поруч із основним малюнком домалювати додаткового персонажа, який б пантомімно передавав емоції та почуття. Це дозволяє дитині відчувати себе дотичною до зображуваного, створити ефект присутності [35, с. 147].

Для молодшого шкільного віку важливо враховувати навчальну діяльність, постійне прагнення пізнання світу, опанування читання як навички, розвиток мислення. Відповідно до цього ілюстрації повинні бути виразно реалістичними із чистою кольористикою [35, с. 148].

Вимог щодо сюжетно-тематичного оформлення оправи нема – «оригінальність вирішення у кожному випадку залежить від таланту художника і, часом, наполегливості редактор» [35, с. 150].

Загальна картина «текст+ілюстрації» повинна має бути такою, щоб ці обидві частини гармонійно «вплітатися» одна в одну і в загальну композицію, утворювали єдину цілісність. Це ж саме стосується дизайну обкладинки чи палітурки: він повинен відповідати змісту, характеру основного тексту, орієнтувати читача, вводити його у саму суть видання [35, с. 150].

Архітектура дитячих видань має свої особливості, які повинні враховуватися вже при складенні плану-проекту видання. Зараз видавці, редактори практикують використання різноманітних форматів для дітей: кишенькові, середні, великі. Це залежить від віку читацької аудиторії,

цільового призначення, умов використання виданням. Тут імовірно застосування креативних способів оформлення: наприклад, книжка-розмальовка, книжка-іграшка, книжка-висічка тощо. Емілія Огар таке різноманіття пов'язує з «надзвичайно широким спектром їхніх цільових настанов: не лише навчати розпізнавати літери, цифри..., а й розвивати навички образотворчого характеру» [35, с. 152-153].

Та й взагалі оригінальні інтерпретації тексту, ілюстрацій, формату удосконалюють дизайн видання, роблять його привабливим в очах дитини, закликають читача до прочитання і загалом формують культуру дитячого читання.

Тож, сучасні українські релігійні видавництва для дітей дошкільного, молодшого шкільного віку, видаючи свою продукцію, враховують психофізіологічні особливості аудиторії (провідну діяльність, розвиток мисленнєвих операцій, новоутворення у психіці), загальну напрацьовану теорію та практику вітчизняного та зарубіжного книговидавання при редагуванні, адаптації тексту, оформленні всіх видів тексту, ілюстрацій, створення загальної картини композиції видання.

РОЗДІЛ ІІІ. АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ДИТЯЧОЇ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛІВ «ВОДОГРАЙ», «НА КРИЛЬЦЯХ АНГЕЛА»)

3.1. Специфічні особливості дитячих періодичних видань: мовна характеристика

Для аналізу специфіки християнських журналів було обрано таку періодику: «На крильцях ангела», «Водограй».

«На крильцях ангела» — це журнал, який видається Київською Митрополією Православної церкви (рис. 3.1). За характером він християнський та пізнавально-ігровий. Ще варто зазначити наступне, говорячи про загальні відомості цього журналу: головою редакційної ради є диякон (Михайло Омелян). Це є важливим фактом, адже розуміємо, що редагуванням та координацією роботи займається компетентна у релігійних справах людина.

Рис. 3.1. Журнал «На крильцях ангела»

У журналі є такі рубрики: «На крильцях ангела», «Розважайка», «Розмальовка», «Майстерня», «Промічник знань», «Казка на пір'їнці», «Молитва», «Весела гра», «Віршик на пір'їнці».

Кожен випуск журналу присвячений конкретній порі року та визначним релігійним датам. Наприклад, випуск за вересень-жовтень 2020 року присвячений осені та осіннім святкам. Відомості про них містяться у рубриках «На крильцях ангела» та «Промічник знань», а саме про Покров Пресвятої Богородиці, Михайлів день та Різдво Пресвятої Богородиці. Молитви, вірші, оповідання у цьому номері також тематичні – вони апелюють до Богородиці. Те саме стосується ігрових складових журналу: ігри, кросворд, розмальовки та саморобки так чи інакше містять осінній характер.

Випуск за січень-лютий 2021 року присвячений зимовій порі року та, відповідно, зимовим святкам: Різдву Христовому, Хрещенню Господньому, Стрітенню Господньому. Вірші у цьому випуску замінені на колядки, молитва присвячена Різдву, оповідання та ігрові елементи – зимової, новорічної та різдвяної тематики. Тож тематичний спектр є уніфікованим.

Цільова аудиторія цього журналу – діти дошкільного віку та їх батьки. Це потрібно враховувати, пишучи та адаптуючи текст. Стиль тексту досліджуваних видань – художній. Те, що матеріали присвячені релігійній тематиці, не означає, що стиль має бути конфесійним. Для цільової аудиторії це не доцільно і не ефективно.

Стиль мови журналу «На крильцях ангела» відповідає призначенню і можливостям дітей дошкільного віку. Це проявляється у коротких, лаконічних реченнях. Складносурядні та складнопідрядні речення є рідкістю у таких публікаціях, редактори та автори ними не зловживають: «Марія народилася у Галілейському місті Назареті 21 вересня. Батьками Її були праведні Іоаким і Анна. Довгий час вони не мали дітей» (с. 19, №4 2020 р.). Проте в деяких текстах ми помітили дещо заплутані довгі речення, які можуть збити із розуміння читачів-слухачів: «Саме святий Андрій і побачив,

як з Царських воріт вийшла Сама Божа Матір, а поруч із Нею йшли Іоан Хреститель і Іоан Богослов, а також багато інших святих і праведників» (с. 2, №4 2020 р.). Це можна було б поділити на два окремі речення: «Саме святий Андрій і побачив, як з Царських воріт вийшла Сама Божа Матір. Поруч із Нею йшли Іоан Хреститель, Іоан Богослов, а також багато інших святих і праведників». Таке ж помічаємо і в наступному фрагменті: «Після завершення Хрещення, коли Спаситель виходив з води, над Ним розкрилися Небеса, й Іоан побачив Святого Духа, Який у вигляді голуба зійшов на Ісуса, а з Неба почувся голос Бога Отця, Який назвав Христа Своїм Сином» (с. 12-13, № 1 2021 р.). Це речення написаному стилі, характерні для канонічних релігійних текстів. Проте не для дітей. Знову ж таки це слід поділити на окремі речення: «Після завершення Хрещення, коли Спаситель виходив з води, над Ним розкрилися Небеса. Іоан побачив Святого Духа, Який у вигляді голуба зійшов на Ісуса, а з Неба почувся голос Бога Отця, Який назвав Христа Своїм Сином».

У більшості випадків текст пропонує читачам пояснення потенційно незрозумілих слів: «...зняла з голови омофор, тобто покривало...» (с.2, №4 2020 р.); «І отримав Михаїл звання “архістратиг”, тобто головний воєначальник...» (с. 12, №4 2020 р.). Проте помічаємо вживання слів та словосполучень, які були б доцільними для старшої категорії читачів: «відзначати свято», «ієрархія», «виробити коровай», «зично», «дригоніти». Ієрархію можна замінити на поділ, зично – на гучно, виробити – на зробити, відзначити – на святкувати, дригоніти – на тремтіти.

Загалом текст є граматично правильний. Проте неуніфіковано у тексті перші вступні речення в описах свят. У перших двох вжито теперішній час («відзначають», «святкують»), а у третьому – минулий час («відзначили»). Відповідно, теперішній час повинен бути у всіх випадках. Також помічаємо речення, які починаються цифрами не словесної форми, що є помилкою («14 жовтня православні християни святкують одне з найшанованіших релігійних свят – Покров Пресвятої Богородиці»). Окрім цього, потрібно наростити

закінчення до чисел, щоб читачам (батькам і дітям) легше сприймалося. Адже наш мозок, коли бачить цифри без закінчень і у числовій формі, ставить їх у називний відмінок. Це утруднює процес. У одному фрагменті ми помітити нарощення коло одного числа – значить потрібно це уніфікувати у всіх матеріалах журналу.

У деяких реченнях помічаємо тавтологію певних слів та словосполучень. «Пилиповим його називають тому, що починається він на наступний день після Свята дня святого апостола Филипа...» (с. 3, №1 2021 р.). Свято дня звучить як повтор одного і того ж. Для кращого звучання потрібно залишити щось одне: або свято, або день. Повтори однакових слів є і в наступному фрагменті: «Вже 2021-й рік поспіль весь християнський світ із радістю і надією зустрічає свято Різдва Христового. Ангелик приніс на своїх крильцях історію про події, що подарували людству радість і надію» (с. 1, №1 2021 р.). Помічаємо повтори слів «радість і надія» у двох сусідніх реченнях. Їх доцільно замінити у другому вживанні або зовсім забрати.

Щодо орфографії написаних слів, то помилок нема. Проте є недотримання чинного правопису: «Віфлієм» написано через голосну «і». Знаємо, що з 2019 року у певному ряді географічних назв (серед яких Вифлеєм) пишемо «и» після приголосного.

Також ми помітили однотипну пунктуаційну помилку: частини складносурядних речень не відділені комою. Наприклад: «Воно укривало їх своїми крильцями і малята занурювалися у ніжний, спокійний, пухнастий сон» (с. 20, №1 2021 р.). Між двома граматичними основами («воно укривало» та «малята занурювалися») потрібно поставити кому. Цього недотримано.

Окремо хочемо відзначити мовні особливості віршових текстів. Вони максимально прості: речення недовгі, відчувається ритміка. Наприклад: «В жовтні днина є святкова, / Називається Покрова. / Люди згадують те диво, / Що зробила Свята Діва» (с. 23, №4 2020 р.). Проте помічаємо вживання дещо складних слів для дітей дошкільного віку: омофор, канон, бір.

«Водограй» — журнал, який призначений для дітей дошкільного та

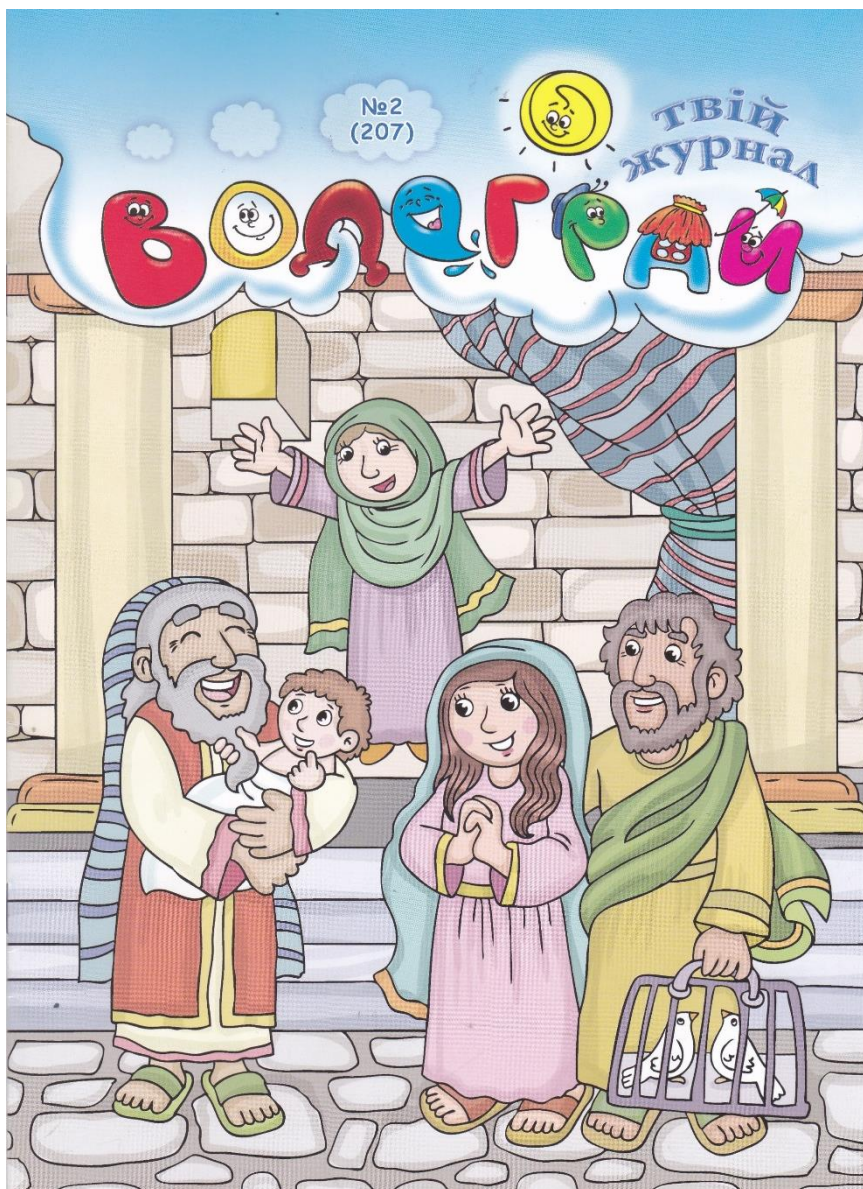

Рис. 3.2. Журнал «Водограй»

молодшого шкільного віку (рис. 3.2). Раніше він існував у окремих для цих двох вікових категорій виданнях – «Водограйчик» та «Водограй». Зараз це об'єднане видання.

У журналі представлено такі рубрики: «Корисно знати», «Молитва Господня», «Комікс», «Розмальовка», «Навчалочка», «Поліглот», «Колекція святих», «Поміркуймо», «Слідами Біблії», «Цікавинка».

Враховуючи вік аудиторії, виділимо певні мовні особливості тексту публікацій. У першу чергу слід відзначити складносурядні та

складнопідрядні речення, які переважають над простими у кількості. Це вказує на інші можливості сприйняття дітей молодшого шкільного віку: «Це ім'я означало головне призначення Петра, бо саме він став верховним апостолом, він став немовби першим каменем, з якого почала розбудовуватися Церква» (с. 12, №2 2022 р.). Помічаємо збільшення підрядних частин, які дозволяють у послідовному порядку будувати сюжет, суть тексту. Це забезпечує навчальну діяльність дітей.

Лексика, використана у матеріалах, відповідає віковим можливостям, не є складною для сприйняття і не є потенційно незнайомою. Текст адаптований більше під самостійне прочитання дітьми, ніж читання батьками для дітей. Наявна лаконічність та ясність у висловлюваннях: «Однак брати заздрили мені, бо батько приділяв мені більше уваги. І за це вони мене не любили. До того ж їм не подобалися мої сни, які я переповідав. А сни були і справді дивні» (с. 15, №2 2022 р.).

Помічаємо граматичні помилки, наприклад, використання неправильної наказової форми дієслова. «Давайте зліпимо сніговика» замість «зліпімо сніговика», «давайте зазирнемо» замість «зазирнімо». Також є неправильне використання прийменника «у»: «...буде так добре, як у Небі» (с. 3, №2 2022 р.). Доцільно змінити на «на».

Загалом написання слів є правильним згідно із нормами мови. Проте ми помітили одну орфографічну помилку написання прислівника: «з далеку». Написання імен святих, назв релігійних свят є правильним (П'ятидесятниця, Андрій Первозваний тощо).

Проте рясніє текст журналу пунктуаційними помилками. Найчастіше трапляються помилки при виокремленні дієприслівникових зворотів та одиничних дієприслівників: «Брати на мене сердилися, говорячи...» (с. 15-16, №2 2022 р.). Знаємо, що згідно із правилом одиничний дієприслівник не виділяється, якщо він стоїть після присудка. «...хворі видужували лише потрапивши під його тінь...» — у цьому фрагменті зворот не виділено зовсім (с. 12, №2 2022 р.). І таких однотипних помилок помічаємо безліч.

Також помітні пунктуаційні помилки при виділенні частин складносурядних та складнопідрядних речень: «Першим, кого Господь покликав стати своїм учнем був простий рибалка Андрій» (с. 12, №2 2022 р.). Бачимо, що автор відділив підрядну частину з однієї сторони, проте «загубив» кому, закриваючи її. «...пологи видалися досить важкими й невдовзі мама померла» (с. 15, №2 2022 р.). У цьому прикладі не відділені комою дві граматичні основи складносурядного речення.

Помітні ще й помилки із виділенням комами вставних слів та й взагалі розумінням суті поняття «вставне слово». «Ім'я Боже, насправді, саме по собі є святим» — тут виділено прислівник, а не вставне слово (с. 3, №2 2022 р.). «...але на жаль, пологи видалися досить важкими...» — вставне слово виділене лише з однієї сторони (с. 15, №2 2022 р.).

Щодо правильності вживання слів, то використані лексеми вжиті у потрібному значенні. Однак ми помітили одну лексичну помилку, яка стосується активних дієприкметників (як знаємо, таких в українській мові немає). «Подорожуючі крамарі» — таке читаємо у тексті (с. 16, №2 2022 р.). Доцільно це замінити на «крамарі-мандрівники».

Отже, бачимо неоднозначну картину мовних якостей текстів досліджуваних журналів: у «Водограї» багато різнотипних помилок (граматичних, пунктуаційних, лексичних, орфографічних), проте при цьому наявна побудова речень, що враховує вік. У журналі «На крильцях ангела» подекуди наявні складні речення, важка для сприйняття лексика, проте орфографічні чи пунктуаційні помилки не є чисельними.

3.2. Особливості змісту та структури досліджуваних видань

Серед елементів структури розглянемо службовий апарат, співвіднесення ігрової частини та власне текстової, їхні форми подачі, релігійні контексти у них та урахування вікових особливостей.

У журналі «На крильцях ангела» переважають різні завдання, кросворди, розмальовки – на один номер їх може бути в межах дванадцяти.

Оповідання, невеликі розповіді, вірші та молитви менші у чисельності – їх може бути у випуску сім. Варто відзначити особливість їхнього чергування: розмальовка, розповідь, завдання, розповідь, завдання, розповідь, оповідання, молитва, вірш, завдання на ще один вірш або розмальовка. Це шаблон на всі номери журналів. Звісно, це пов'язано із рубриками у цьому періодичному виданні. Проте також ця послідовність апелює до вікових специфік: діти дошкільного віку не потребують великої кількості тексту з простої причини – вони його просто не зможуть сприйняти. Тому аби їм було цікавіше, повчальніше та ефективніше читати цей журнал – умовно 60% усього наповнення відведено під різнопланові завдання.

Ці завдання змушують дітей «грати в ігри» із цим журналом: потрібно щось розфарбувати, вписати, знайти, зробити власноруч (рис. 3.3). У кожному випуску обов'язково є рубрика «Майстерня», з допомогою якої діти роблять різні саморобки – це розвиває їхній творчий потенціал. Рубрика «Розважайка» навчає своїх читачів бути уважними, спостережливими, адже вона змушує дітей шукати відмінності, розгадувати кросворди, знаходити конкретні речі серед цілої картини, розфарбовувати їх. Також є рубрика «Весела гра», яка поєднує різні види завдання в собі: тут потрібно і

Рис. 3.3. Приклад ігрового завдання у журналі «На крильцях ангела»

розфарбувати, і відповісти на запитання, і вписати слова у порожні клітинки.

Не менш важливою складовою цього журналу є власне текст. Він поданий у формі оповідань, розповідей про святих, релігійні свята, віршів та молитов.

Як ми уже зазначили, власне тексту у журналі менше, ніж ігрових завдань. Проте така чисельність є виправданою з огляду на можливості сприйняття аудиторії.

Розповіді здебільшого не є великими за обсягом – до трьох сторінок (враховуючи великий розмір кегля та ілюстративний матеріал). Вони умовно поділяються на дві частини: перша – два речення про те, що це за свято і коли його відзначають, друга – розповідь про нього детальніше та про святих, які пов'язані із цим днем.

Основна частина тексту відведена на переказ історій – причин появи релігійного свята. Додатково редактори журналу до деяких розповідей дописують про зв'язок цього свята із українською історією, традиції, звичаї.

Оскільки такі тексти є основним втіленням пізнавального у журналі, не дивно, що для них постають особливі вимоги написання, оформлення. У них помітно, що перекази пройшли вікову адаптацію, адже нема великої кількості конфесійної лексики, відсутня особлива форма побудови речень. Навпаки, слова у реченні вміщені за прямим порядком, самі речення здебільшого короткі. Слова, які можуть бути незрозумілими дітям, пояснюються. Проте це не у всіх випадках. Як видно з нашого аналізу у підрозділі 3.1., тексти журналу містять досить певну кількість незнайомих для дітей дошкільного віку слів. Це можна пояснити тим, що редактори, адаптуючи біблійні сюжети, не завжди ставили себе на місце читачів, не вчитували текст декілька разів.

Оповідання також не є великими за обсягом – дві сторінки тексту. Вони так само розраховані на вік дошкільнят: прості речення, зрозумілі слова. Особливе в них те, що вони містять позитивний, оптимістичний характер. У цих невеликих сюжетах, які ніби вирвані із чийогось життя, містяться віра,

добро та любов до ближніх. Це і розраховано на вік читачів, аби сформувати у них «фундамент» їхньої віри та розуміння релігії.

Вірші та молитви у кожному випуску різняться в залежності від тематики самого номера. Вірші написані у лаконічні та водночас ритмічній формі – у рядку не більше чотирьох слів. У молитвах збережено стильові особливості релігійних текстів: довгі речення, інверсія, дещо складні слова. Імовірно, що такі молитви дітям віку 3-6 років важко сприйматимуться, враховуючи їхній малий «багаж знань». Скоріш за все ці молитви розраховані на те, що батьки навчатимуть дітей молитися із ними. Проте можемо вважати це за грубу помилку: відсутність адаптації «відштовхуватиме» дітей від цих текстів.

Зрозумілим є той факт, що розповіді про визначні релігійні дні та оповідання у журналі найбільше рясніють релігійним контекстом. У них чітко розмежовані поняття добра і зла, причому основна увага приділяється першому. Ці тексти ненав'язливо формують світогляд дітей: вони на прикладах життя святих показують, яким буває світ і внутрішній світ людини. Проте зауважимо на ненав'язливості цих наративів, адже біблійні сюжети нехай і повчають, проте основний вибір, як діяти, залишається за людиною.

Також у цих текстах побіжно згадується конфесійна приналежність: «православні християни святкують», «православна Церква кожен рік святкує». Це дозволяє дітям уже змалечку розмежовувати конфесії та спонукає дізнаватися відмінності між ними.

Службовий апарат у журналів представлений лише трьома компонентами: колонтитулами, колонцифрами та вихідними відомостями.

Колонтитули розміщені майже на кожній сторінці видання – окрім тих сторінок, де вони закриватимуть ілюстративний матеріал і колонцифри (рис. 3.4). Колонтитули відповідають темам рубрик, оформлені стилістично. Кегль та гарнітура шрифту є цілком доцільними – завдяки їм колонтитули виконують прикрашальну та інформативну функції.

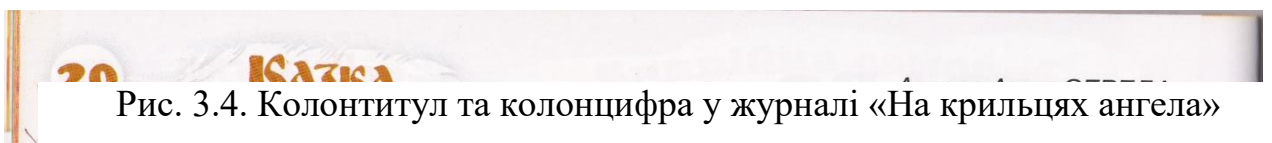

Рис. 3.4. Колонтитул та колонцифра у журналі «На крильцях ангела»

Ця характеристика стосується і колонцифр: відмінність лише у тому, що вони вміщені на кожній сторінці без виключення. Разом з колонцифрами вони створюють гармонійний образ: номери сторінок помітно, вони такого ж стилю, як і колонтитули (рис. 3.4).

Вихідні відомості розміщені на обкладинці вкінці видання. Вони містять таку інформацію: ким видано, яке спрямування журналу, інформацію про свідоцтво державної реєстрації, адресу видавництва, номер телефону, тираж конкретного випуску, склад редакційної ради, дату підписання до друку, адресу друкарні та штрих-код видання (рис. 3.5).

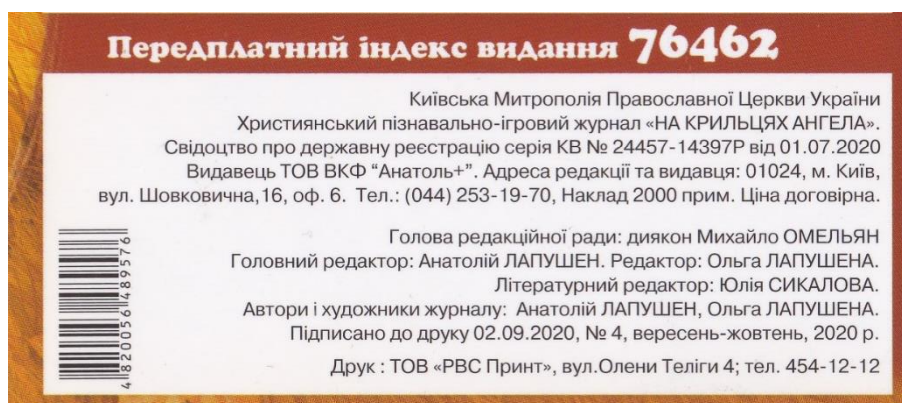

Рис. 3.5. Вихідні відомості у журналі «На крильцях ангела»

Загалом у журналі «На крильцях ангела» враховано вікові особливості читацької аудиторії: підібрані відповідні біблійні сюжети, завдання, вірші, оповідання, підібрано відповідні елементи службового апарату. Проте серед недоліків визначимо не адаптовані під вікові можливості молитви та наявність складних для читацької аудиторії слів у текстах.

Журнал «Водограй» має дещо відмінне наповнення: відсоткове співвідношення частин таке ж, як у журналі «На крильцях ангела» (30-40% становить текст), проте інші 60-70% — це не ігрові, а конкретно навчальні завдання. У цьому полягає основна відмінність.

Це періодичне видання розраховане на молодший шкільний вік, тому і розуміємо, чому тут завдання типу «знайти відмінності» не є такими частими та чисельними. Натомість тут вміщено завдання, де потрібно щось

порахувати, написати чи обвести контури слова, фігури, познайомитися із словами англійською мовою. Це апелює до того, що діти молодшого шкільного віку вже ознайомлені із навчальним процесом хоча б мінімально і можуть самі пробувати навчатися самостійно. Як приклад можемо навести завдання, де потрібно розв'язати рівняння у зображенні і розфарбувати відповідним кольором. Це завдання однозначно не розраховане на дошкільний вік, адже окрім того, що потрібно застосувати мінімальне знання математики, тут потрібно бути уважним у співвіднесенні результатів та відповідних кольорів, аби зафарбувати малюнок – тобто завдання поєднує дві

Рис. 3.6. Приклад завдання у журналі «Водограй»

складні для такого віку дії (рис. 3.6).

Окрім цього, у журналі також присутні завдання із розфарбуванням чогось чи когось. Це дозволяє зробити висновок, що видання призначене саме для молодшого шкільного віку, а не середнього чи старшого. Адже молодшому шкільному віці дітям все ще цікаво розфарбовувати і при цьому навчатися чомусь новому. Журнал не є насиченим власне текстовою частиною, як і в попередньому виданні. Тут текст – це менша частина всього

наповнення. Це знову ж таки пояснюється віковими особливостями читацької аудиторії: інтерактивні та різнотипні завдання цікавитимуть дітей більше, аніж багато тексту, хай навіть із ілюстраціями.

У «Водограї» помічаємо рубрики «Корисно знати», «Слідами Біблії», «Цікавинка», «Колекція святих». Рубрики «Корисно знати» та «Цікавинка» тлумачать дітям основи релігійного світогляду, «Слідами Біблії» розказує біблійні сюжети. Також є рубрика «Колекція святих», яка, відповідно, містить розповідь різних шанованих у релігії осіб. Усі ці композиційні складові видання втілюють пізнавальну функцію – вони «розказують» і «повчають».

Їхній обсяг невеликий – до двох сторінок в середньому. Речення короткі, лаконічні. Слова потенційно зрозумілі читачам. Проте наявна велика кількість синтаксичних та пунктуаційних помилок, що створюватиме у дітей хибне уявлення про правильну побудову і вигляд речень у майбутньому. Тут також простежується наявна вікова адаптація подачі тексту: нема відповідної лексики, інверсії, складних речень.

Особливою формою подачі тексту відрізняються історії-комікси у журналі (рис. 3.7). Якщо у виданні «На крильцях ангела» вміщені прості

Рис. 3.7. Історія-комікс у журналі «Водограй»

оповідання, то тут це ілюстровані оповіді із невеликою кількістю тексту

Така форма є ефективнішою у плані сприйняття дітьми, адже вона забезпечує гарантію того, що цей текст буде прочитано аудиторією власноруч, без додаткової допомоги старших.

Важливою ознакою змісту видання є те, що автори текстів звертаються до свого читача: «Поглянь, скільки слів ти знаєш...; про це ти дізнаєшся у наступному номері». Це скорочує дистанцію між читачами та редакцією. Проте такі звернення не є уніфікованими: десь автори звертаються прийменником «ви», десь пишуть, вживаючи «ми». Це дозволяє заплутатися, адже читачі не розуміють, чи вони є в одній групі із авторами («ми»), чи порізно («ви», «ти»).

Молитви у журналі не є настільки складними, як у «На крильцях ангела». Це головні християнські молитви, які є універсальними для віруючого будь-якого віку. Також помічаємо вірші як частину завдань: вони прості, ритмічні, що дозволяє дітям із легкістю виконувати їхню умову.

Беззаперечним є той факт, що майже усі матеріали часопису містять релігійний контекст. Проте завдання, комікси відрізняються за цією тематикою – вони залежать від пори року, в яку був випущений номер журналу. Вміщені тексти відкрито повчають дітей, розділяючи «чорне» та «біле», посилаючись на Біблію. Таким чином читачі уже формують свій свідомий світогляд, самі обирають, як їм ставитися до тієї чи іншої ситуації, та прививають собі звичку читати релігійну літературу самотійно.

Службова частина у часописі налічує колонтитули, колонцифри та вихідні відомості.

Колонтитули відображають тему рубрики та розташовані зверху для зручності їхнього пошуку дітьми (рис. 3.8). Кегль шрифту великий, що відповідає віковим вимогам. Гарнітура звичайна, без засічок та декоративних елементів, що виправдано, адже колонтитули із колонцифрами утворюють один образ пошукового апарату.

Рис. 3.8. Колонтитул у журналі «Водограй»

Колонцифри розташовані внизу посередині сторінки із застосованим кеглем, що є приблизно однакового розміру із основним текстом (рис. 3.9). Вони виділені фігурою як фон, тому є помітними і виконують свою основну пошукову функцію.

Рис. 3.9. Колонцифра у журналі «Водограй»

Вихідні відомості розміщені на останній сторінці видання. Тут вміщено таку інформацію: відомості про передплату, засновника, його реєстрацію та склад редакції часопису. Помічаємо, що інформація тут подана дуже лаконічно, без зазначення видавця, поліграфії, тиражу і т. д.

Наповнення журналу відповідає віковим можливостям дітей молодшого шкільного віку: тут є завдання для навчальної діяльності й текстові матеріали із повчальним змістом для пізнавальної діяльності.

Тож, загалом часописи «На крильцях ангела» і «Водограй» своїм змістом та структурою враховують вік читацької аудиторії. Проте перший журнал містить молитви, які не адаптовані під читачів. Вважаємо це за значну помилку.

3.3. Специфіка ілюстративного матеріалу та його поліграфічного виконання

Особливу характеристику мають ілюстрації у релігійних часописах для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, адже вони становлять

основний масив інформації про навколишній світ через призму релігійного контексту.

У часописі «На крильцях ангела» ілюстративний матеріал займає більшу частину всього наповнення видання. Він присутній всюди: і на сторінках із оповіданнями, розповідями, і на сторінка із ігровими завданнями. Разом із завданнями ілюстрації виконують водночас допоміжну функцію, адже вони роз'яснюють читачеві, як виконувати умову (при виготовленні саморобок), і виконують інформативну функцію, тому що складають основну частину умови завдання (при розфарбовуванні чи знаходженні чогось).

Проте основне завдання – формування джерела інформації про навколишній світ – виконують ілюстрації при оповіданнях та розповідях. Вони доповнюють реальність описаного, змальовуючи її в деталях та візуалізуючи написане. Це також виконує і пізнавальну функцію.

Загалом ілюстративний матеріал у журналі «На крильцях ангела» можна поділити на три групи: власне ілюстрації (малюнки), фото та репродукції.

Малюнки передають ключові моменти сюжетів розповіді чи оповідання. Наприклад, на рисунку 3.10 бачимо зображений діалог головної героїні із ангелом – це один із важливих моментів для розуміння дітьми у оповіданні.

Рис. 3.10. Малюнок у журналі «На крильцях ангела»

Також у виданні представлені фото з метою того, аби читачі помалу знайомилися із навколишнім світом, вивчали дійсність в усіх її об'єктивних рисах. Наприклад, на рисунку 3.11 бачимо фото різнотипних грибів. Це фото супроводжує завдання, відповідно, воно важливе для самої умови і безпосереднього виконання. Роблячи його, дитина нехай не запам'ятовує на вигляд усі види грибів, але орієнтується у тому, які вони різноманітні, — це

Рис. 3.11. Фото у журналі «На крильцях ангела»

розширює кругозір.

Особливу роль відіграють репродукції мистецьких творів у журналі. Вони супроводжують переказ біблійних сюжетів і створюють при цьому у свідомості читачів відповідний їхній образ. Це фотознімки ікон, які чітко відповідають конкретному тексту. Наприклад, на рисунку 3.12 зображені ангели навколо Архістрати́га Михаїла: це доповнює основний текст, в якому автор пояснює, які є чини в ієрархії ангелів, яку роль серед них відведено Михаїлу. Проте вважаємо використання цих ікон невиправданими для конкретного віку: дітям ще важко сприймати абстрактні поняття релігії і тим паче візуалізовувати їх у стилі ікон.

Розглянемо загалом дотримання вимог до ілюстративного матеріалу в цьому релігійному часописі. У першу слід відзначити те, що ілюстрації здебільшого займають не менше половини сторінки. Проте ми помітили недотримання цієї вимоги: на рисунку 3.13 бачимо, що репродукція картини умовно займає 25% від всього розміру сторінки.

Вимога щодо відтворення у журналі речей, які оточують дітей, речей навколишнього життя не є дотриманою, тому що, як ми уже зазначали, тут

Рис. 3.13. Ілюстрація, що займає чверть сторінки

вміщено репродукції картин, які не є відтворенням речей дійсності читачів. Проте, що стосується ілюстрації до оповідань, ілюстрацій, які супроводжують ігрові завдання, то тут ця вимога виконується, адже там зображено об'єкти, цілком буденні для аудиторії.

Щодо художнього виконання ілюстрацій, то слід зауважити простоту стилю малюнків, їхню зрозумілість та статичність. У них можна простежити виокремлене основне та відсутня надмірна деталізація. Наприклад, на рисунку 3.14 бачимо ілюстрацію, яка не переобтяжена зайвими деталями: дівчинка змальована в загальних рисах, простежується явна доза «реалізму». Також варто відзначити кольори, використані художником: вони «чисті», яскраві, через що у читача створюватиметься позитивний настрій внаслідок зорового сприйняття. Це простежується впродовж всього видання — тож стиль дотримано.

Рис. 3.14. Приклад використання кольорів на ілюстраціях

Поліграфічне виконання ілюстративного матеріалу у журналі є якісним, адже фарби не перебилися на сторінки, не розтеклися, кольори якісно

накладені один на одного. Це стосується як ілюстрацій на сторінках, так і ілюстрацій на обкладинці. Варто зазначити також те, що матеріал паперу і обкладинки підібраний досить точно, адже це виправдано інтересами читачкої аудиторії, та водночас це враховує особливості поліграфічного відтворення кольорових ілюстрацій на глянцевого та звичайного папері.

Дещо відмінну характеристику ілюстративного матеріалу має часопис «Водограй». У першу чергу ця відмінність проявляється у тому, що у виданні представлено лише один вид ілюстрації – малюнки. Вони виконують ті ж самі функції, що й ілюстрації попереднього проаналізованого журналу: допоміжну — у завданнях, пізнавальну та інформативну — у біблійних переказах. Поруч із оповіданнями ілюстрації відіграють важливу роль візуалізації тексту та покращення його сприймання: діти «читають» їх на рівні із літерами.

Ще однією відмінною рисою є те, що у цьому виданні відсутні репродукції ікон. Вважаємо це доцільним, адже малюнки у цьому випадку є ефективнішими для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Загалом ілюстративний матеріал у «Водограї» займає половину всього наповнення. На окремій сторінці – також половину всього її розміру. Ці вимоги дотримано впродовж усього видання (рис. 3.15).

Рис. 3.15. Малюнки, що займають половину сторінки

Слід відзначити і стиль виконання цих малюнків у журналі: вони разом створюють один уніфікований образ всіх ілюстрацій і, відповідно, всього видання. Ефект цього образу реалізовується через однакову кольорову гаму, для якої характерні дещо тьмяні кольори. Проте через зображення людей, предметів «проглядається» один авторський стиль.

Також у цих ілюстраціях помітно стиль реалізму: незважаючи на те, що подекуди зображені казкові речі (що для дітей є прийнятним і навіть потрібним), відсутність зайвої деталізації робить ці малюнки «ближчими» до читачів.

Окремо хочемо відзначити специфіку використаних кольорів: порівнюючи із журналом «На крильцях ангела», кольори у цьому часописі не настільки яскраві, проте для дітей молодшого шкільного віку це є

Рис. 3.16. Приклад тьмяних кольорів у журналі «Водограй» прийнятним.

Поліграфічне виконання ілюстрацій журналу «Водограй» також відзначається якістю: не помітно ніяких технічних чи поліграфічних дефектів, пов'язаних із неякісним кольороподілом, недбалістю виконанням своїх обов'язків працівників друкарні. Також обраний папір (глянцевий і

офсетний) враховує особливості фарби, адже вона не розтеклася, не перебилася на іншу сторінку, не залишає слідів на руках при перегляді.

Так, специфіка ілюстрацій у релігійних журналах для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку полягає у недоцільному використанні певних видів ілюстрацій (репродукцій ікон), використанні різних за насиченістю кольорових гам, простоті стилю, статичності, відсутності деталізації та врахуванні поліграфічних особливостей видання.

3.4. Рекомендації щодо оптимізації текстової, ілюстративної та службової частин досліджуваних видань

Завдяки здійсненому нами аналізу можна окреслити коло різнотипних помилок у згаданих часописах і на їхній основі сформулювати поради, які покращать якість самих видань.

Спочатку розглянемо журнал «На крильцях ангела». Він містить велику кількість помилок, тому варто їх детальніше розглянути.

Щодо мовної специфіки, то радимо редакторам журналу звертати увагу на довгі, складні речення. Діти окресленої вікової категорії ще не можуть сприймати більше однієї граматичної основи, особливо, якщо читають журнал самостійно. Тому радимо ділити складні речення на прості: зі складного з трьома граматичними основами краще утворити окремі прості три речення.

Усі незрозумілі та складні слова потрібно або пояснювати в контексті, або замінювати на знайомі читачу. Для цього спочатку варто ставити себе на місце дитини і розглядати це слово зі сторони набутих навиків читача. Якщо ця лексема належить до діалектизмів, маловживаних слів, то редактору потрібно діяти за такою ж схемою. Оскільки у журналі є певна кількість таких слів, то слід обов'язково дотриматися цієї рекомендації.

Окремим пунктом варто виділити використання цифрового фактажу в текстах, тому що він у часописі поданий неправильно. По-перше, не слід подавати речення, які починаються цифровою формою, їх потрібно подати

словесним варіантом. По-друге, варто «наростити» закінчення до цифр, адже, читаючи і батькам, і дітям буде важко відразу розуміти, в якому відмінку написано те чи інше число. Ця вимога є особливо важливою, тому що повторне прочитання одного й того самого речення з метою «вгадування» відмінка ускладнює процес роботи із виданням.

Також радимо редакторам журналу дотримуватися чинного правопису, слідкувати за уніфікацією однотипних контекстових слів (стосується вступних речень в розповідях про свята, де вживаються різні часові форми дієслів), а також уникати тавтології та пунктуаційних помилок. Це є важливим тому, що журнал для дітей дошкільного віку є авторитетним за умови, що вони до кінця ще не усвідомлюють цього.

Щодо особливостей змісту, то ми рекомендуємо молитви, що вміщені у виданні, адаптувати до віку або використати стилістично простіші. Як ми уже писали у підрозділі 3.2, для молитов журналу характерна конфесійна лексика, інверсія – а це є «табу» для дошкільного віку. Ці характеристики сприятимуть лише тому, що читачі оминатимуть цю частину видання, у них виникне нерозуміння написаного, і, відповідно, пропаде бажання ознайомлюватися із цією важливою усною та письмовою частиною релігії.

Для покращення загального образу ілюстративного матеріалу радимо прибрати репродукції ікон і замінити їх на малюнки із зображеними святими. Такі типи ілюстрацій дітям дошкільного віку буде цікавіше розглядати, адже вони є статичнішими та простішими – і відповідно ближчими до самих дітей, до їхніх можливостей сприйняття. Також редактору слід уніфікувати розміщення всіх ілюстрацій у виданні таким чином, аби вони займали половину аркуша, оскільки це є поліграфічною вимогою для дітей цього віку.

Із рекомендацій для покращення якості іншого журналу — «Водограй» — є рекомендація кращої і неодноразової вичитки текстів, тому що ця частина видання містить велику кількість лексичних, пунктуаційних, граматичних, орфографічних помилок. Як ми уже зазначали, це формує у

дітей цього віку формувати помилкове уявлення про те, як правильно говорити і писати.

Також художньому редактору журналу слід обговорити із художником насиченість кольорів ілюстративного матеріалу. Як ми зазначали, вони у «Водограї» дещо тьмяні. Вік читачів журналу перехідний між дошкільним і молодшим шкільним. Тобто дітям цікавіше буде ще розглядати ілюстрації яскравого тону. Тьмяні малюнки їх просто не зацікавлять. А ця частина видання є дуже важливою на рівні текстової.

Отже, суть наших рекомендацій стосується виправлення текстових помилок, модифікацій параметрів ілюстративного матеріалу та адаптації певних частин змісту видання відповідно вікових можливостей.

ВИСНОВКИ

У запропонованій студії ми дослідили, що дитячі періодичні релігійні видання для молодшого шкільного віку реалізують ознайомлення своєї читацької аудиторії із першими підвалинами релігії через призму адаптації тексту та ілюстративного матеріалу. Для дітей молодшого шкільного віку ця функція також втілюється, проте до неї добавляється ще один аспект – аспект навчальної діяльності, який цілком відповідає віковим потребам.

Проаналізовано ринок українського книговидавництва та визначено те, що він насичений універсальними, вузькоспеціалізованими видавництвами та видавництвами спеціальної тематики, і що кожен цей тип по-своєму задовольняє читацькі потреби. Розглянуто специфіку періодичних видань України, яка полягає в широкому представленні різних за тематикою і характером видань та різноманітності. Подано короткий опис становлення релігійних видавництв різних конфесій України.

Детально розглянуто діяльність релігійних видавництв, а саме видавництв, які здійснюють випуск християнських видань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Описано психолого-педагогічну специфіку видань для обраного віку, яка полягає у відмінній провідній діяльності та рівнях розвитку мовлення, мислення, уяви, пам'яті та уваги. Окреслено художньо-технічні особливості оформлення досліджуваних видань для обраного віку та визначили, що вони полягають у розмірах шрифту, кількості використовуваних гарнітур, обсязі ілюстративного матеріалу у всьому виданні та особливостях художнього стилю самих ілюстрацій.

Ми проаналізували видання «На крильцях ангела» та «Водограй». Було виокремлено мовні особливості цих видань: у журналі «На крильцях ангела» подекуди наявна надто складна лексика, складні речення, проте орфографічні, пунктуаційні та лексичні помилки не є чисельними; у журналі «Водограй» наявні прості речення, лексеми, які розраховані на обраний вік, проте тексти видання містять велику кількість орфографічних,

пунктуаційних помилок. Також нами було окреслено особливості змісту та структури цих видань: співвіднесення ігрової та текстової частин враховує читацький вік обох журналів, службовий апарат також розрахований на цей вік. Проте не всі тексти адаптовані для читачів: у журналі «На крильцях ангела» ми помітили складні молитви, які містять інверсію та потенційно незрозумілі слова. Ми проаналізували ілюстрації журналів «На крильцях ангела» та «Водограй» та визначили, що у виданнях використовують різні за насиченістю кольори, речі та людей змальовують у простому стилі, без надмірної деталізації. Проте у журналі «На крильцях ангела» редакторами використано недоцільний тип ілюстрації – репродукції картин.

Також ми запропонували певні рекомендації щодо оптимізації всіх складових цих видань, які враховують окреслені нами помилки.

Отже, релігійні журнали для дошкільного та молодшого шкільного віку пропонують читачам не лише адаптовані біблійні розповіді, сюжети, а й певні ігрові завдання, що відповідає віковим можливостям і вимогам. Проте редакторам таких видань слід особливо уважно слідкувати за адаптацією обох складових – текстової та ілюстративної – адже від цього залежить сприйняття дитиною не лише всіх книг, а й навколишнього світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артамонова І. Актуальні тенденції дизайну сучасних періодичних видань. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. № 101. С. 5–8.
2. Асоціація християнських видавців України : веб-сайт. URL : <http://www.ua.axby.org/> (дата звернення: 27.01.2022).
3. Батуревич І., Хмельовська О. 30 років незалежного книговидання в Україні. *Читомо*. URL : <https://chytomo.com/30-rokiv-knyhovydannia/> (дата звернення: 10.01.2022).
4. Бісовецька А. Роль періодичної преси у формуванні особистості школяра. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. 2016. Вип. 3. С. 74–82.
5. Бліндер Н. «Нова Зоря» – друкований орган консервативно-клерикального руху інтелігенції Східної Галичини міжвоєнного періоду. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. Вип. 39. С. 135-138.
6. Витвицька Ю. Сучасна молодіжна періодика України: принципи функціонування, типологія, тенденції розвитку. *Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика*. 2017. Вип. 42. С. 159–166.
7. Відомості бібліографічного реєстру видавничої продукції : *Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова»*. URL : http://www.ukrbook.net/statistika_.html#neperiod (дата звернення: 11.01.2022).
8. Грет Г. Видавнича справа України: сучасний стан і тенденції розвитку. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 31. С. 214–225.
9. ДСТУ 29.6-2002. Видання для дітей. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги. [Чинний від 2002-08-01]. Київ, 2002. 17 с.
10. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. [Чинний від 2016-07-01]. Вид. офіц. Київ, 2016. 42 с. (Інформація та документація).

11. Єжижанська Т. Особливості й умови діяльності книжкових видавництв України в сучасному медіапросторі. *Інтегровані комунікації*. 2017. Вип. 4. С. 20–26.
12. Єжижанська Т. Періодичні видання для дітей: комунікаційний аспект. *Педагогіка*. 2009. Вип. 17. С. 231–241.
13. Жердєва І. Сучасна православна періодика України: історіографія проблеми. *Наукові праці факультету Запорізького національного університету*. 2012. Вип. 32. С. 333–335.
14. Животко А. Історія української преси / упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошик. К. : Наша культура і наука, 1999. 368 с. (Літературні пам'ятки України).
15. Зубко Н. Видавництва української греко-католицької церкви в контексті розвитку релігійного книговидавання. *Поліграфія і видавнича справа*. 2004. № 41. С. 178–186.
16. Ісаєвич Я. Українське книговидавання: витоки, розвиток, проблеми. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. 520 с.
17. Качак Т. Дитина-читач і специфіка реценції як оптика дослідження літератури для дітей і юнацтва. *Окриленість словом : збірник наукових праць на пошану професора Степана Хороба*. С. 247–256.
18. Качак Т. Література для дітей і дитяче читання у контексті сучасної літературної освіти : зб. наук.-метод. ст. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2013. 132 с.
19. Кіт Н. Український журнал для дошкільника : психологічні підстави та основні принципи розробки концепції видання. *Стиль і текст*. 2002. Вип. 3. С. 218–227.
20. Кіт Н. Створення психологічного портрета читача як визначальний етап розробки концепції нового журналу для дітей. *Збірник праць науково-дослідницького центру періодики*. 2003. Вип. 11. С. 563–572.

21. Кіца М. Особливості журнальної періодики для чоловіків в Україні: тематика, жанрологія, перспективи. Поліграфія і видавнича справа. 2018. № 1. С. 147–155.
22. Книжкова палата назвала топових українських видавців 2020 року. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3188206-knizkova-palata-nazvala-topovih-ukrainskih-vidavciv-2020-roku.html> (дата звернення: 11.01.2022).
23. Колесніченко У. Домінантні мотиви у християнських дитячих журналах сучасної України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комун. 27.00.04. Київ, 2009. 28 с.
24. Крайнікова Т. Коректура : підруч. К. : Наша культура і наука, 2010. 256 с.
25. Круль Л., Благун Н. Загальний огляд сучасної української дитячої періодики (жанрово-тематичне розмаїття). *Актуальні проблеми слов'янської філології. Сер. Лінгвістика і літературознавство*. 2009. Вип. XX. С. 404–412.
26. Кузьмук І. Сучасне мале видавництво в Україні: особливості, типи, загальна характеристика діяльності. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2016. № 2 (53). С. 356–364.
27. Лапшина І. Специфіка формування мовної особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. студентів і викладачів. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. С. 194–198.
28. Лелюх-Степанчук О. Особливості емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 2. С. 140–144.
29. Ліцкевич О. 30 років українського книжкового ринку: як це було та що потрібно змінити. *Суспільне. Культура*. URL :

<https://suspilne.media/158720-30-rokiv-ukrainskogo-knizkovogo-rinku-ak-ce-bulo-ta-so-potribno-zminiti/> (дата звернення: 10.01.2022).

30. Лозинський М. Релігійне видавництво «Місіонер»: становлення та ідейно-концептуальні напрямки в період незалежної України. *Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика*. 2012. Вип. 36. 199–206.

31. Лозинський М. Релігійно-освітнє книговидання в Україні: історія та сучасність. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 2010. Вип 19. С. 122–126.

32. Максимчук Л. Сучасна періодика для дітей. Рівненська обласна бібліотека для дітей. URL : <http://rdobd.com.ua/2019/07/04/%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9/> (дата звернення: 20.01.2022).

33. Мацюк О. Чи було книгодрукування на Україні до Івана Федорова. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 1. С. 28–33.

34. Мизак Н., Яремчук А. Часопис «Нова Зоря» про місію УГКЦ в толеризації українського суспільства та будівництва церкви як «Живої парафії». *Релігія та соціум*. 2016. № 3-4. С. 69-77.

35. Огар Е. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки : навч. посіб. Львів : Аз-Арт, 2002. 159 с.

36. Огар Е. Мова дитячого літературного дискурсу: функціонально-комунікативні аспекти дослідження. *Вісник СумДУ*. 2006. № 3 (87). С. 10-17.

37. Орлик О. Сучасні українські періодичні та продовжувані видання для жінок: типологічно-тематична характеристика. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 10. С. 34-37.

38. Павелків Р. Вікова психологія : підруч. К. : Кондор, 2015. 469 с.

39. Панько О. Категорія читач-дитина: вікова класифікація та диференціація поняття. *Прикарпатський вісник наукового товариства ім. Т. Шевченка «Слово»*. 2014. № 2 (26). С. 310–323.
40. Петрушкевич М. Релігійна преса в Україні: спроба світоглядно-статистичного аналізу. *Історія релігій в Україні: науковий збірник світлій пам'яті професора Ярослава Дашкевича (1926 - 2010)*. 2016. Ч. 1. С. 221–231.
41. Прихода Я. Соціокомунікаційний підхід до вивчення діяльності видавництв. *Обрії друкарства*. 2015. № 1 (4). С. 138–143.
42. Про видавничу справу : Закон України від 05.05.1997 318/97-ВР. Дата оновлення: 16.10.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.01.2022).
43. Радченко А. Періодика майбутнього – паперова чи електронна? *Наука та наукознавство*. 2010. № 2. С. 46–50.
44. Релігійні видавництва української греко-католицької церкви : *Milites Christi Imperatoris*. URL : <http://www.christusimperat.org/uk/node/15432> (дата звернення: 26.01.2022).
45. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія : навч. посіб. К. : Академвидав, 2005. 360 с. (Альма-матер).
46. Сайт «Видавництва Святого Павла». URL : <https://sviatyipavlo.com/> (дата звернення: 07.02.2022).
47. Сайт «Українського місіонерського товариства “Світло на Сході”». URL : <https://sns.org.ua/> (дата звернення: 07.02.2022).
48. Сайт видавництва «Апостол». URL : <https://apostol.ua/categories/5> (дата звернення: 27.01.2022).
49. Сайт видавництва «АССА». URL : <https://acca.ua/about-us/> (дата звернення: 10.01.2022).
50. Сайт видавництва «Добра книжка». URL : <http://gbook.lviv.ua/> (дата звернення: 07.02.2022).
51. Сайт видавництва «Золотой город». URL : <https://zgorod.com/ua/> (дата звернення: 07.02.2022).

52. Сайт видавництва «Місіонер». URL : <https://missioner.com.ua/pro-nas/> (дата звернення: 27.01.2022).
53. Сайт видавництва «Свічадо». URL : <https://svichado.com/pro-vydavnytstvo> (дата звернення: 27.01.2022).
54. Сидоренко Н. Жіноча преса в Україні періоду незалежності (кількісно-якісні параметри). *Образ*. 2016. Вип 2. С. 36-42.
55. Солоіденко Г. Видові та термінологічні особливості періодичних видань. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського*. 2013. Вип. 35. С. 88–100.
56. Стадницька Ю. Дитяча публіцистика як об'єкт дослідження. *Вісник СумДУ*. 2006. № 3 (87). С. 20–24.
57. Тимошик М. Історія видавничої справи : підруч. 2-ге вид, виправлене. К. : Наша культура і наука, 2007. 496 с. (Бібліотека видавця, редактора, автора).
58. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця : практичн. посіб. 2-ге вид., стереотипне. К. : Наша культура і наука. 560 с. (Бібліотека видавця, редактора, автора).
59. Филипчук С. Вияви конфесійної ідентичності в книговидавничій сфері. *Проблеми гуманітарних наук. Сер. Філософія*. 2018. Вип. 39. С. 124–141.
60. Филипчук С. Християнські видавництва в сучасній Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Історичне релігієзнавство*. 2014. Вип. 10. С. 144–151.
61. Фронощук М. Серед релігійної літератури в Україні переважає російськомовна, хоча більшість читачів шукають українською, — результати дослідження. RISU. URL : https://risu.ua/sered-religiynoji-literaturi-v-ukrajini-perevazhayе-rosiyskomovna-hocha-bilshist-chitachiv-shukayut-ukrajinskoyu-rezultati-doslidzhennya_n58596 (дата звернення: 24.01.2022).
62. Хмельовська О. Пророкуємо майбутнє: видавництва, друкарні й бібліотеки після пандемії. *Читомо*. URL : <https://chytomo.com/prorokuємо>

majbutnie-vydavnytstva-drukarni-j-biblioteky-pislia-pandemii/ (дата звернення: 10.01.2022).

63. Чорнодон М. Гендерна концептосфера сучасної періодики для жінок і чоловіків в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Ін-т журналістики. Київ, 2015. 212.

64. Шевченко В. Художньо-технічне редагування. К. : «Паливода А. В.», 2010. 516 с.

ДОДАТКИ

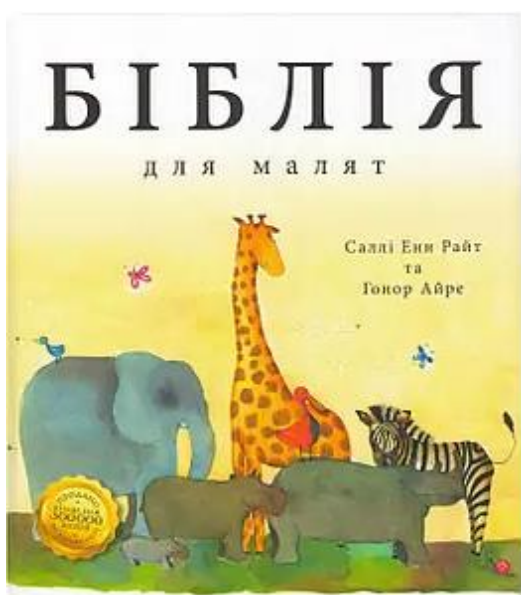
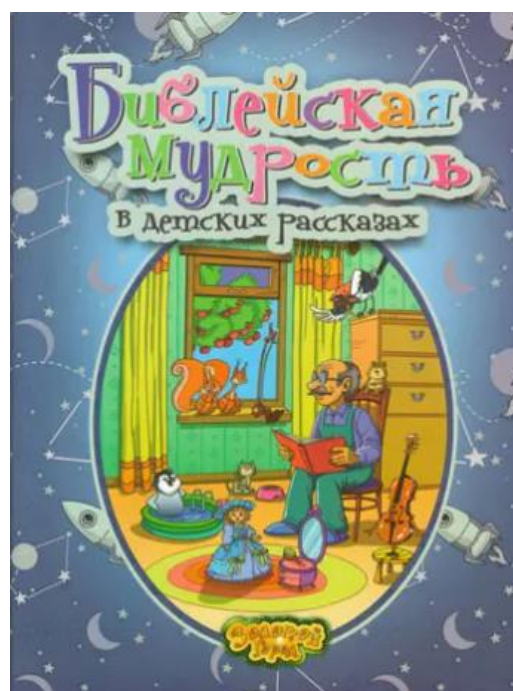
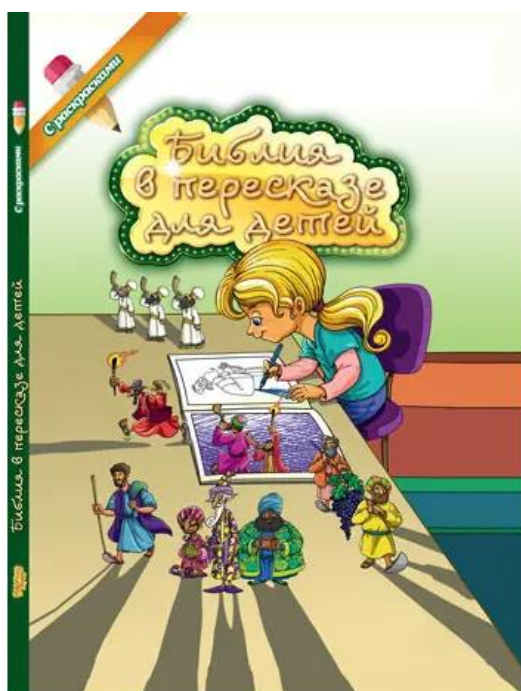
ДОДАТОК А

Видання для дошкільного та молодшого
шкільного віку видавництва «Свічадо»

ДОДАТОК Б

Видання для дошкільного та молодшого
шкільного віку видавництва «Золотой город»

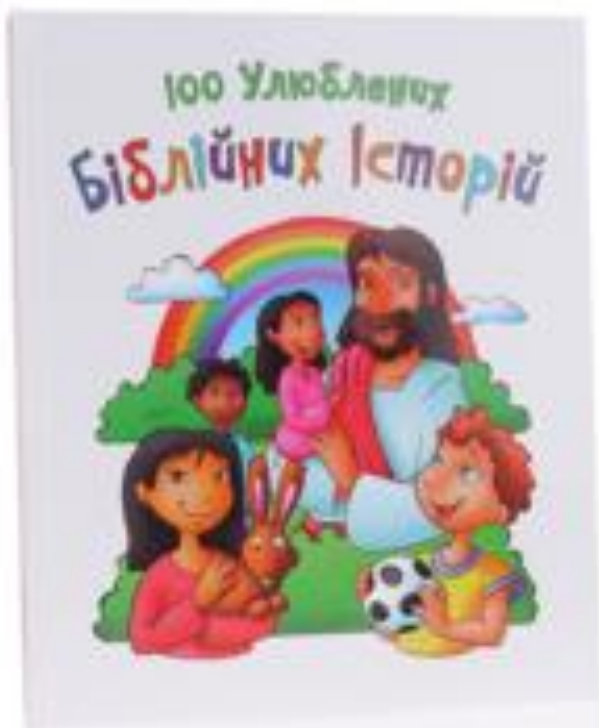
ДОДАТОК В

Видання для дошкільного та молодшого шкільного віку
«Українського місіонерського товариства “Світло на Сході”»

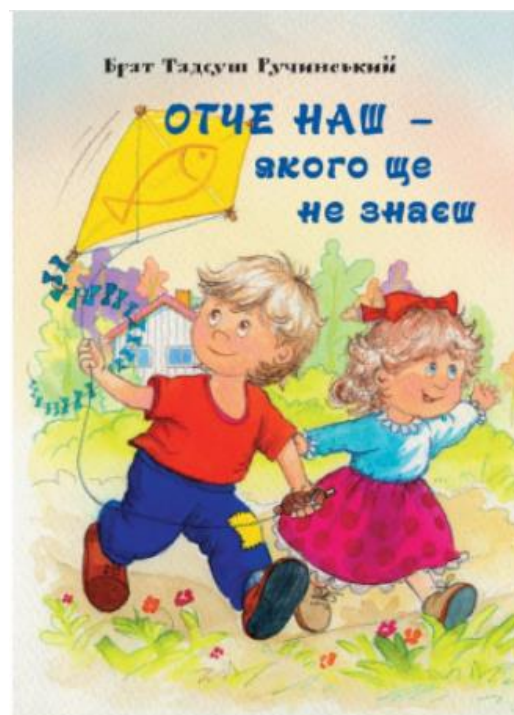
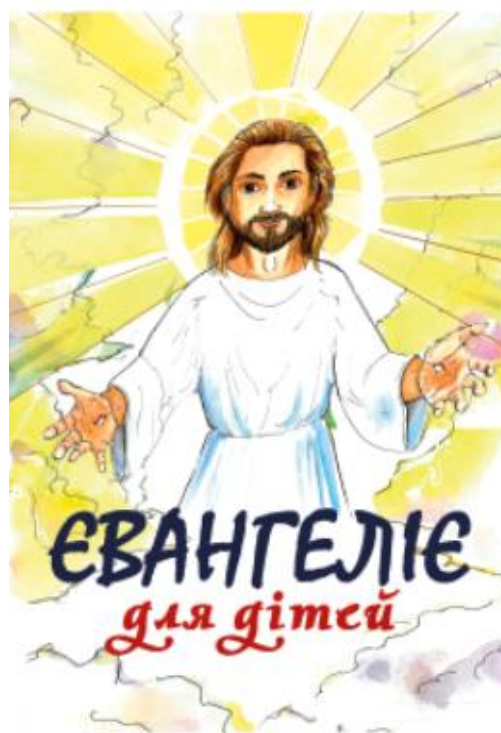
ДОДАТОК Г

Видання для дошкільного та молодшого
шкільного віку видавництва «Апостол»

ДОДАТОК Д

Видання для дошкільного та молодшого
шкільного віку «Видавництва Святого Павла»

ДОДАТОК Е

Видання для дошкільного та молодшого
шкільного віку видавництва «Добра книжка»

